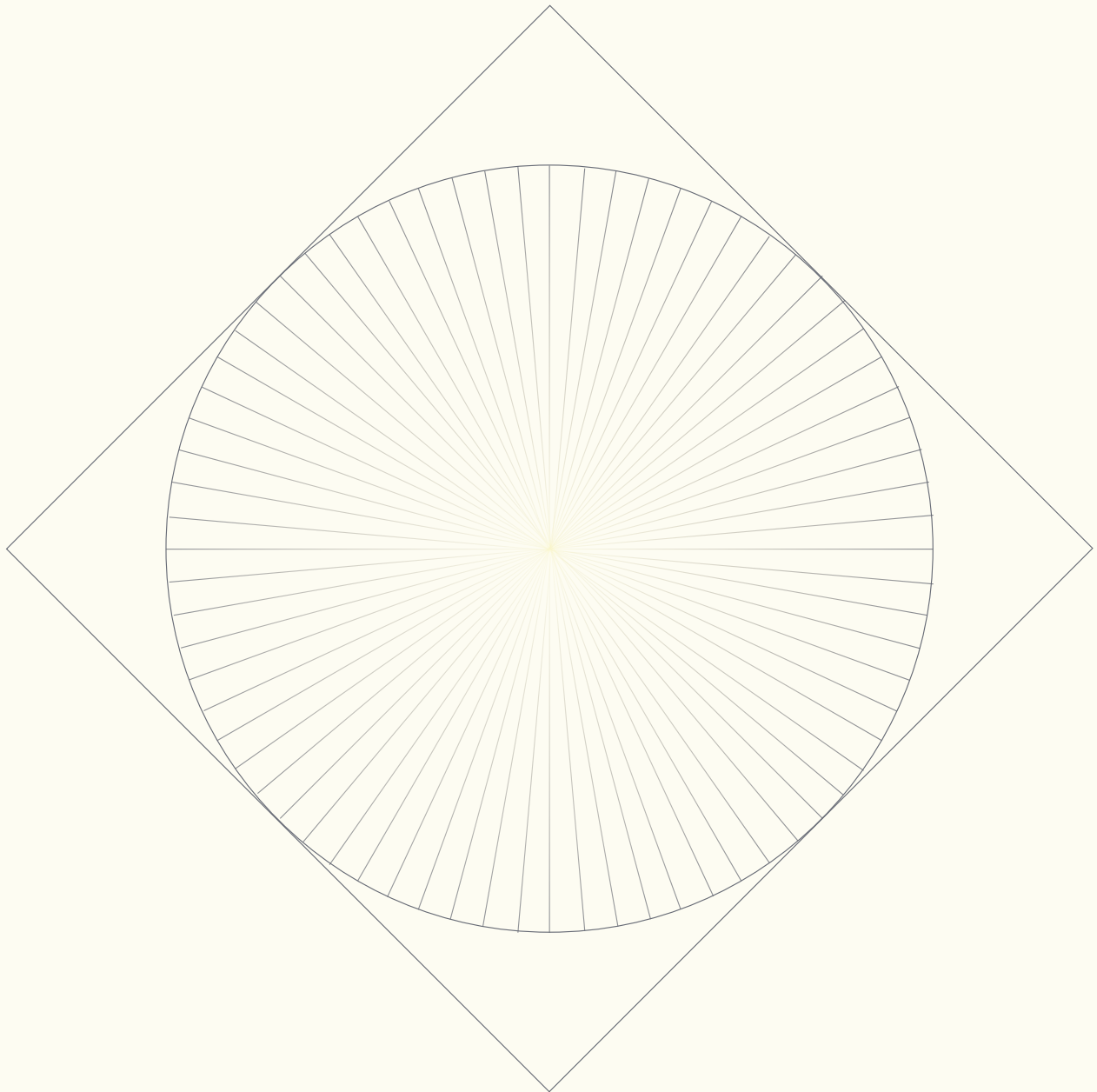

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

MÖTEN SOM MAN INTE RIKTIGT TRODDE SKULLE BLI AV

- en kvalitativ studie om ett samarbetsprojekt mellan Högskolan för Design och
Konsthantverk och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen

SQ1562

Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work,

15 higher education credits

Grundnivå

VT 2012

Författare: Sebastian Björk, Erik Sandell &

Johan Wermelin

Handledare: Pål Castell

Abstract

Titel	”Möten som man inte trodde skulle bli av” - en kvalitativ studie om ett samarbetsprojekt mellan Högskolan för Design och Konsthantverk och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen
Författare	Sebastian Björk, Erik Sandell & Johan Wermelin
Datum	VT2012
Nyckelord	<i>delaktighet, meningsfullhet, produkt, daglig verksamhet, design</i>

Studien har sin utgångspunkt i ett samarbetsprojekt mellan Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Syftet med vår studie är att undersöka mötet i samarbetsprojektet mellan Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Vidare är uppsatsens syfte att undersöka projektdeltagarna syn på produktens betydelse, samt delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet.

Kraven på kommunerna skärps då behovet för insatsen daglig verksamhet har ökat stadigt det senaste decenniet. Detta ställer krav på både formen och innehållet. Samtidigt upplever designers en allt hårdare konkurrens på arbetsmarknaden och söker därför nya arenor där design kan verka. Vår uppfattning är att design inom socialt arbete är ett utforskat fält. Ansatsen i vår studie var att undersöka *mötet i projektet* mellan HDK-studenterna och daglig verksamhet för att se vad deras olika perspektiv kan tillföra varandra och vilka utmaningar som ryms inom projektet. Dessutom ville vi undersöka daglig verksamhet utifrån projektets ramar med fokus på *produkt, meningsfullhet* och *delaktighet*.

För att besvara vårt syfte har vi utgått från följande frågeställningar:

- 1. Vad upplever projektdeltagarna att de kan tillföra samarbetsprojektet, vilka utmaningar ser de och vilka eventuella lärdomar kan de dra?*
- 2. Vilken syn har projektdeltagarna på produktens betydelse inom daglig verksamhet?*
- 3. Vilken syn har projektdeltagarna på delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet?*

Vi har för att besvara våra frågeställningar använt oss av en kvalitativ ansats. Vi har genomfört två fokusgrupper och nio semistrukturerade intervjuer. Fokusgrupperna bestod av åtta respektive 13 HDK-studenter medans intervjuinformanterna bestod av; *en områdeschef, två enhetschefer, två habiliteringspedagoger* samt *fyra brukare*, samtliga från daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Den tidigare forskningen som ligger till grund för vår analys rör *designmetodik, daglig verksamhet* och *samarbetsprojekt* och våra teoretiska utgångspunkter har varit *empowerment* och *meningsfullhet utifrån KASAM*.

Resultatet av vår studie betonar vikten av kommunikation mellan samtliga deltagare i projektet. Detta blir även en viktig aspekt för att involvera brukarna i projektet. Personalen på de dagliga verksamheterna blir med sin kunskap om brukarna en viktig kommunikationslänk mellan HDK-studenterna och brukarna. Kommunikationen är en nyckel för att möjliggöra ett lyckat möte mellan två skilda perspektiv. Resultatet visar också att produkten är ett viktigt verktyg för att skapa meningsfullhet och delaktighet för brukarna inom daglig verksamhet. Produkten skulle även kunna användas för att synliggöra brukargruppen och lyfta fram daglig verksamhet. Flertalet av projektdeltagarna anser att HDK-studenterna kan bidra med sin expertis kring produkt och produktion för att utveckla daglig verksamhet. Brukarna framhäver vikten av att ha en fast punkt i sitt liv, en god social gemenskap och omväxlande arbetsuppgifter på den dagliga verksamheten. Samarbetsprojektet har även varit en unik möjlighet för HDK-studenterna att komma in på ett nytt fält, där de fått upp ögonen för en ny arena för design.

TACK!

..först och främst till alla informanter som har gjort vår uppsats möjlig. Vart vi än har kommit så har vi alltid blivit hjärtligt bemötta och lärt oss nya saker. Det har varit fantastiskt roligt att träffa er!

..Pål Castell, vår handledare, för energi och idéer och för att du funnits tillhands när vi haft frågor.

..till familj och vänner som stöttat oss under uppsatsarbetet.

..till Jessica Dahlin som har designat framsidan till vår uppsats.

..till oss själva för att vi har hållt ihop i både i med- och motvind.

Illustratören om framsidan: "Det tolkas som många delar i samma ram, en måttstock, ett möte (eller kanske flera)." – Jessica Dahlin, HDK

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.2	Syfte & frågeställning	2
2.	Bakgrund	3
2.1	Begreppsförklaringar	3
2.2	Högskolan för Konsthantverk och Design	4
2.3	LSS och daglig verksamhet	4
2.4	Samarbetsprojektet	6
2.5	Förförståelse	6
3.	Databassökning	8
4.	Tidigare forskning	9
4.1	Motvärn, motståndsideiteter och empowerment	9
4.2	Fruktbara Kollisioner	9
4.3	Disabled by Design	10
4.4	Daglig verksamhet enligt LSS	11
4.5	User-Sensitivt Inclusive Design	11
4.6	Arbetsplatskultur, socialt stöd och arbetets mening	12
5.	Teori	13
5.1	Empowerment	13
5.2	Meningsfullhet enligt KASAM	14
6.	Metod	16
6.1	Metodologiskt angreppssätt	16
6.2	Insamlingsmetod I: Fokusgrupper	16
6.2.1	Teori	16
6.2.2	Urval	17
6.2.3	Tillvägagångssätt	18
6.3	Insamlingsmetod II: Semistrukturerade intervjuer	18
6.3.1	Teori	18
6.3.2	Urval	19
6.3.3	Tillvägagångssätt	20
6.4	Resultat- och analysförfarande	20
6.5	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	21
6.5.1	Validitet	21
6.5.2	Reliabilitet	22
6.5.3	Generaliserbarhet	22
6.6	Etiska överväganden	23
6.7	Metodiska reflektioner	24

7.	Resultat & analys	26
7.1	Frågeställning I	26
7.2	Analys I	32
7.3	Frågeställning II	34
7.4	Analys II	37
7.5	Frågeställning III	39
7.6	Analys III	41
8.	Slutdiskussion	44
9.	Referenser	46
10.	Bilagor	49
10.1	Bilaga I: Samtyckes- & Informationsbrev	49
10.2	Bilaga II: Temaguide fokusgrupper	50
10.3	Bilaga III: Intervjuguide personal	51
10.4	Bilaga IV: Intervjuguide brukare	52
10.5	Bilaga V: HDK:s projektbeskrivning	53

1 Inledning

Under vårt sökande efter ett intressant uppsatsämne fick vi en inbjudan av Ronny Tikkanen, universitetslektor på Institutionen för Socialt Arbete i Göteborg, om att vara med i ett samarbetsprojekt mellan Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) i Göteborg och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Studenter från Socionomprogrammet blev inbjudna att skriva sina kandidatuppsatser kring samarbetsprojektet, men också för att bistå som en resurs med våra kunskaper om socialt arbete för HDK-studenterna i utformningen av deras projekt. Projekt-deltagarna är således, HDK-studenterna, personalen på samtliga nivåer och brukarna på de dagliga verksamheterna.

I samarbetsprojektet som utgör grunden för vår studie korsbefruktas två perspektiv då Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) möter daglig verksamhet SDF Norra Hisingen. Vår föreställning är att design inom socialt arbete är ett utforskat fält. Design är något som, enligt oss, varken prioriteras eller ges särskilt stort utrymme inom socialt arbete. Enligt Heskett (2006) är begreppet design något som nästan alla har en relation till och som ofta starkt koppas till vårt cykliska konsumtionssamhälle och materiella överflöd. Design kan även ha en djup betydelse och stor potential för att förbättra våra liv (Heskett, 2006). Utifrån denna föreställning väcktes en nyfikenhet hos oss att se vad blivande designers kan tillföra socialt arbete i allmänhet och daglig verksamhet i synnerhet.

Att få möjligheten att studera socialt arbete ur ett, för oss, nytt och unikt perspektiv var något som kändes stimulerande. Vi upplevde samarbetsprojektet mellan dessa två professioner som något som låg utanför de ramar av socialt arbete som utbildningen vanligtvis erbjuder oss socionomstudenter. Det var också något som vi upplevde kunde utveckla och vidga perspektiven på vårt framtida yrkesfält. Vi såg vidare möjligheten att pröva de kunskaper vi tillgodgjort oss under utbildningens teori och praktik i en ny kontext. Dessutom vi fick möjlighet att observera och undersöka hur en annan profession, genom sina teorier och arbetsmetoder, eventuellt kan bidra till brukarnas utveckling, delaktighet och välmående.

Vi ser vår uppsats som en del i ett tvärprofessionellt möte mellan vår institution, HDK och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Ett kunskapsutbyte som vi hoppas kan bidra till att bygga broar mellan professionerna och öppna upp nya perspektiv för alla inblandade parter.

1.1 Problemformulering

I detta avsnitt kommer vi att presentera vår problemformulering som leder fram till studiens syfte och frågeställningar. För att få en komplett bild av vårt undersökningsområde och centrala begrepp hänvisar vi till kapitel 2. *Bakgrund*.

Daglig verksamhet har som övergripande mål att funktionshindrade skall få leva ett liv som andra med full delaktighet i samhällsgemenskapen (Larsson, 2006). Behovet av sysselsättning i form av daglig verksamhet har ökat stadigt under 2000-talet och fortsätter öka. Under år 2011 hade 31 000 personer biståndet (Socialstyrelsen, 2012) jämfört med 20 500 personer år 2000 (Socialstyrelsen,

2008). Enligt Socialstyrelsen (2008) är gruppen av brukare heterogen och behovet av daglig verksamhet växer, vilket ställer stora krav på kommunerna och i sin tur verksamheterna. Kraven för att kommunerna skall kunna erbjuda en meningsfull daglig verksamhet ökar. Enligt Socialstyrelsen ligger den stora utmaningen i att utveckla innehållet och formerna inom daglig verksamhet (Socialstyrelsen, 2008). När kraven höjs på kommunerna att utveckla sina dagliga verksamheter genom bl.a. ökad meningsfullhet och delaktighet så kan denna typ av samarbetsprojekt vara en intressant och relativt kostnadseffektiv metod. Kanske kan designers med sin kunskap kring produkt och process vara till hjälp för att skapa just delaktighet och meningsfullhet?

Enligt Arbetsförmedlingen är intresset för design stort, men designers arbetar idag i en hårt konkurrensatt värld där många är egenföretagare och arbetet sker ofta i olika projektformer, vilket kan innebära otrygga arbetsförhållanden. En vikande konjunktur både nationellt och internationellt innebär att tjänster kring formgivning har påverkats negativt och att det har blivit svårare att finna arbetstillfällen för denna yrkesgrupp (ams.se). Detta faktum tror vi kan innebära att designers måste vidga sina vyer och finna nya arenor att arbeta inom, exempelvis inom socialt arbete.

Vi trädde in i samarbetsprojektet vid dess uppstart. Vi hade inte möjlighet att följa projektet till dess slut med tanke på tidsramen för vår uppsats. Vi var redan från början intresserade av att fokusera på det initiala mötet mellan designstudenterna och de dagliga verksamheterna. En anledning till detta är att vi alla tre är intresserade av vad design och konstnärligt arbete skulle kunna tillföra socialt arbete. Vi var nyfikna på vilka utmaningar som finns i mötet mellan två skilda perspektiv och vilka lärdomar deltagarna i projektet kan dra från denna erfarenhet. Dessutom ville vi undersöka daglig verksamhet, utifrån projektets ramar, med utgångspunkt i begreppen; *produkt*, *meningsfullhet* och *delaktighet* då dessa begrepp var centrala för HDK:s ingång i projektet och inom daglig verksamhet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka mötet i samarbetsprojektet mellan Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen. Vidare är uppsatsens syfte att undersöka hur projektdeltagarna ser på produktens betydelse, samt delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet.

1. Vad upplever projektdeltagarna att de kan tillföra samarbetsprojektet, vilka utmaningar ser de och vilka eventuella lärdomar kan de dra?
2. Vilken syn har projektdeltagarna på produktens betydelse inom daglig verksamhet?
3. Vilken syn har projektdeltagarna på delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet?

2 Bakgrund

2.1 Begreppsförklaringar

Vi kommer i denna del introducera begrepp som är återkommande i vår studie.

Projektdeltagarna

När vi i vår studie skriver om projektdeltagarna syftar vi på samtliga informanter som ingår i vår studie. De som inkluderas under detta begrepp är således: *områdeschefen, två enhetschefer, två habiliteringspedagoger, fyra brukare och 21 HDK-studenter*. Det är alltså inte alla brukare, habiliteringspedagoger, enhetschefer och HDK-studenter som medverkat i samarbetsprojekten som åsyftas, utan endast de informanter som deltagit i vår studie och vars röster ligger till grund för vår empiri.

Brukare

Inom de dagliga verksamheterna i Norra Hisingen har de valt att använda begreppet *arbetstagare* för de personer som beviljats insatsen daglig verksamhet. Vi kommer dock i vår studie att använda begreppet *brukare* då det är ett begrepp som använts genomgående under vår utbildning och i den litteratur vi använt oss av. Men även för att vi vill vara tydliga med att urskilja personalen på daglig verksamhet från brukarna i vår presentation av resultat och analys.

Produkt

Konkret resultat av tillverkningsprocess, som kan vara kontrollerad eller spontan. Kan vara föremål, tjänst eller vara (svid.se, 1).

Ett återkommande begrepp i vår studie är produkt. Enligt HDK:s projektbeskrivning kan produkten ses som det fysiska resultatet av ett arbete men kan även vara benämningen på en läroprocess eller själva arbetsträningen i sig (Bilaga V). På daglig verksamhet tillverkas ett brett spektra av produkter. Exempel är fågelholkar, smycken och keramik.

Design

Design är en arbetsprocess för att utveckla lösningar på ett medvetet och innovativt sätt där både funktionella och estetiska krav ingår med utgångspunkt från brukarens behov. Design tillämpas för utveckling av varor, tjänster, processer, budskap och miljöer (svid.se, 2).

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning innebär en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. [---] En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur (socialstyrelsen.se, 1).

Funktionshinder

Begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. [---] Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framför allt om bristande tillgänglighet i omgivningen (Socialstyrelsen.se, 2).

Hen

Hen, könsneutralt personligt pronomen i stället för hon och han. (ne.se)

Vi har i studien valt att använda *hen* som personligt pronomen. Vi har i vår studie inte lagt någon vikt vid informanternas kön och vi ansåg då att det var en bra lösning. Beslutet att använda oss av *hen* är något vi diskuterat flitigt under uppsatsens gång men som vi ändå valt att hålla fast vid.

2.2 Högskolan för Konsthantverk och Design

Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg erbjuder sina studenter att utveckla sina färdigheter inom design under en treårig utbildning där fokus ligger på både helhet och bredd, men även specialiseringar inom områden som produkt- och rumsgestaltning, visuell kommunikation eller mönsterformgivning (hdk.gu.se, 1).

Enligt HDK:s hemsida bygger utbildningen på fyra huvudsakliga delar; *design-process*, *konstnärlig gestaltning*, *kommunikation* och *helhetsperspektiv*. Under utbildningen får studenten reflektera över helheter, d.v.s. konsekvenser av sina designbeslut, vad det kan innebära för människors välbefinnande och samhällets uthållighet. Studenten lär sig även att strukturera upp designprojekt samt ifrågasätta och vända upp och ner på det invanda mönstret. En gemensam kärna, oavsett vad studenterna har för specialområde är hur man förhåller sig till kreativ problemlösning i all designverksamhet. Under år två, vilket är där våra informanter befinner sig fokuserar utbildningen på kurser med olika teman, som exempelvis *Människans sinnen* och *Profilerande design* (hdk.gu.se, 2).

2.3 LSS och daglig verksamhet

Vi kommer i denna del beskriva daglig verksamhet som på många sätt utgör arenan för samarbetsprojektet som vi undersöker. Vi kommer inledningsvis att presentera *Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS)* som ligger till grund för insatsen daglig verksamhet. Lagtexten ger också en fingervisning om vilket innehåll och vilka värden insatsen daglig verksamhet skall innehålla. Vi kommer sedan att beskriva daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen i stora drag, samt de två verksamheter som är föremål för vår studie.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag som riktar sig till personer med omfattande eller varaktiga funktionshinder. Lagen skall genom de insatser som beviljas garantera goda levnadsvillkor och ge den enskilde det stöd *hen* behöver i det dagliga livet. Personen som beviljats

insatser enligt lagen skall ha största möjliga inflytande och medbestämmande över insatserna. Målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra (riksdagen.se).

Lagen riktar sig till personer som bedöms ingå i någon av de tre personkretsarna.

1. personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (riksdagen.se).

För att beviljas daglig verksamhet enligt LSS krävs att man ingår i personkrets 1 och 2, är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Den Dagliga Verksamheten bör kunna innehålla såväl aktiviteter med habiliterande inriktning som mer produktionsinriktade uppgifter. Insatsen ska anpassas efter individuella behov, förutsättningar och intressen. Syftet med daglig verksamhet är att insatsen ska bidra till personlig utveckling och främja delaktighet i samhället (Socialstyrelsen, 2008).

Daglig verksamhet inom SDF Norra Hisingen

I Norra Hisingen finns det 17 stycken olika dagliga verksamheter. Verksamheterna har en stor variation med olika inriktning för att möta brukarnas skilda intressen och behov. Verksamheterna har en spännvidd i allt från industri, trädgård, konst, kultur och servicearbeten till fixarservice, tvätteri och caféverksamhet (goteborg.se, 1). De har även öppnat en butik på Brunnsbotorg, där föremål som producerats på de olika verksamheterna finns till försäljning.

De dagliga verksamheterna är i Norra Hisingen uppdelade i tre olika nivåer; *DV1*, *DV2* och *DV3* beroende på funktionsnedsättning och brukarens behov av stöd. Tanken är att *DV3*-verksamheterna skall ligga närmast arbetsmarknaden, medan *DV1*-verksamheterna riktar sig till brukarna med mest omfattande funktionsnedsättningar och ett större stödbehov.

På samtliga verksamheterna skall det finnas erfarna handledare och pedagoger som arbetar för att brukarna skall utvecklas och framför allt trivas på sin arbetsplats. Stor vikt läggs vid de sociala aspekterna och verksamheterna erbjuder friskvård, utflykter och andra sociala aktiviteter. Arbetsuppgifterna skall utformas efter individens behov, förmåga och önskemål (goteborg.se, 2).

I vår studie har vi samlat in empiri från två dagliga verksamheter i Norra Hisingen, en *DV2* och en *DV3* verksamhet. Båda verksamheterna erbjuder olika inriktningar inom ramen för verksamheterna för att tillmötesgå brukarnas intressen och behov av stöd. Gemensamt för de två verksamheterna är att de till stora delar har ett produktionsinriktat innehåll. Produktbeställningar kommer från både företag och privatpersoner men egna projekt förekommer också. Exempel på

produkter som verksamheterna producerar är bänkar, fågelholkar och olika typer av servicetjänster.

2.4 Samarbetsprojektet

Samarbetet mellan Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) och funktionshinderverksamheten i SDF Norra Hisingen har pågått under två års tid i olika former under kursen *Profilerande Design* som HDK-studenterna läser under fjärde terminen. Tidigare har studenterna bl.a. fokuserat på socialkontoret och ansökningsprocesser inom försörjningsstöd. Denna termin fokuserar samarbetet på SDF Norra Hisingens dagliga verksamheter. Tanken är att de 42 studenterna som denna termin deltar i projektet skall besöka de olika dagliga verksamheterna och genom att observera samt kommunicera med såväl personal som brukare kartlägga och skapa sig en uppfattning om hur de kan utveckla verksamheterna. Exempelvis genom att studenterna designar och utveckla produktidéer som sedan kan produceras på de dagliga verksamheterna. Det ingår också i studenternas uppgift att ta hänsyn till tillverkningen och arbetsträningen som ligger till grund för produkten och då ha i beaktande att produktens mening i första hand inte är synonymt med dess marknadsvärde, utan ifrån det värde som processen producerar för brukaren. Viktigt är då att studenterna skapar sig en förståelse för brukaren, beställaren och producenten. Dessa produkter kommer sedan bl.a. att finnas till försäljning i den butik daglig verksamhet har öppnat på Brunnsbotorget på Hisingen. Förutom produktidéer och processerna bakom handlar projektet om kommunikation, tjänster och att stärka varumärket daglig verksamhet (Fahlgren, 2012). Studenterna skall genom projektet få möjlighet att utöva och utveckla sina färdigheter inom bl.a. visuell kommunikation och produkt- och rumsgestaltning på en ny arena. Projektet skall även bidra till att studenterna lär sig anpassa sina designlösningar efter en specifik brukargrupp, reflektera och ta ställning kring begreppen etik och moral samt utveckla ett helhetstänk (Bilaga V).

2.5 Förförståelse

Svenning (2003) anser att forskaren alltid har en uppfattning eller förförståelse av det kunskapsområde hen vill studera och som har ackumulerats under forskarens livstid. Vi ansåg det därför vara av betydelse att ta detta i beaktande under hela studiens gång. Vår förförståelse kring designperspektiv inom socialt arbete var liten då vi ansåg oss ge oss i kast med ny kunskapsterräng. Vår förkunskap kring design och samarbetsprojekt var ringa förutom att vi alla tre har ett personligt intresse av frågorna och en tro på att dessa områden kan och bör få större plats inom det sociala arbetet. Gällande vår förförståelse kring intellektuella funktionsnedsättningar så ansåg vi oss ha en relativt god förståelse för deras situation i samhället utifrån det vi läst i under vår utbildning på Socionomprogrammet och att Johan (en av studiens författare) i flera år arbetat med målgruppen.

Vi har även beaktat att vi är tre unika individer som har genomfört studien tillsammans. Detta tror vi kan ha bidragit positivt till studien då vi fått många infallsvinklar, men att det även ibland har inneburit en del krockar oss emellan. På förhand hade vi alla en förväntan på vad projektet till slut skulle mynna ut i och en positiv inställning till designers integrering i socialt arbete och samarbetsprojekt i allmänhet. Vi var medvetna om att vår subjektiva förförståelse kan ha

påverkat vårt förhållningssätt och bearbetningen av vårt resultat och analys. Vi har dock försökt angripa studien med en så objektiv inställning och öppet sinne som möjligt även om vi inser att detta är en svår balansakt. Vi har försökt påminna oss om denna balansakt genom att under studiens gång diskutera dessa frågor sinsemellan.

3 Databassökning

Tidigt i vår studie gjorde vi en databassökning för att skapa oss en kunskapsöverblick och för att hitta relevanta artiklar, böcker och texter som vi kunde använda som tidigare forskning i vår studie. Vi valde att göra en bred databassökning då vi hade svårigheter att finna relevant forskning inom vårt kunskapsfält.

Vi använde oss av Libris och Gunda för att söka litteratur kring ämnet. Följande databaser använde vi oss av i vår databassökning för att hitta relevant tidigare forskning: ProQuest Social Sciences (ProQuest XML), Social Services Abstracts (CSA) (ProQuest XML), PsycINFO (CSA) (ProQuest XML), SwePub, Taylor-Francis och Google Scholar.

De svenska sökord vi använde oss av var: *funktionshinder, funktionsnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning* tillsammans med *design, daglig verksamhet, skapandearbete, produkt, deltagande, meningsfullhet, samarbete, samarbetsprojekt* och *empowerment*.

De engelska sökorden blev i sin tur: *disability, intellectual disability* tillsammans med *design, work, supported work, creativity, product, participation, meaningfulness, cooperation, collaboration* och *empowerment*.

I vårt sökande kring designmetoder så vände vi oss även till bibliotekarien på Konstabiblioteket på HDK. Vi fann då tidigare forskning rörande designmetodik och vi utökade därmed vår sökning på tidigare nämnda databaser med sökorden: *user-sensitive inclusive design, user-centred design, inclusive design, universal design, participatory design, design students* tillsammans med *disability* och *intellectual disability*.

4 Tidigare forskning

Vi hade svårigheter att hitta tidigare forskning inom vårt specifika undersökningsområde. Vi har därför försökt samla in en rik flora forskning och texter som ramar in vårt undersökningsfält.

4.1 Motvärn, motståndsidetiteter och empowerment

Ove Svensson, lektor i sociologi, och Magnus Tideman (2007), docent i socialt arbete från Högskolan i Halmstad, skriver i sin artikel *Motvärn, motståndsidetiteter och empowerment bland personer med intellektuella funktionshinder* om hur ett projekt för deltagare med intellektuella funktionshinder förändras från ett traditionellt projekt till ett projekt baserat på empowerment med fokus på deltagarstyrning.

Forskningsledarna fick möjlighet att följa ett projekt för intellektuellt funktionshindrade i en stor stad i Sverige. Ursprungligen var tanken att det skulle vara en mötesplats där deltagarna kunde umgås och göra aktiviteter tillsammans med förhoppningen om att på så sätt stärka deltagarna. Det Svensson och Tideman kunde observera var att, genom att personalen arbetade efter ett empowermentperspektiv förändrades projektet markant efter man låtit deltagarna ta en större plats. Efter att personalen reviderade projektet till ett *nedifrån och upp-perspektiv* och lät deltagarna själva styra projektets utformning så märkte personalen att deltagarna var mer intresserade att prata om sina liv och skapa starka interpersonella relationer än att göra aktiviteter. Resultatet blev ett öppet klimat där deltagarna hade långa diskussioner kring identitet, sitt funktionshinder, roller och rättigheter. Deltagarna fick själva vara med och definiera vilka behov de ansåg sig behöva få uppfyllda av projektet. Detta ledde enligt Svensson och Tideman i sin tur att deltagarna började omdefiniera och ifrågasätta det sätt som myndigheter och andra anhöriga behandlade dem. Men de betonar att denna process måste utgå från en tro på individens förmåga att omforma sin tillvaro.

Svensson och Tideman ser denna förändring som en tredje generationens handikapproll där de funktionshindrade själva har makten att utforma sina verksamheter istället för att de drivs *för* eller *tillsammans med* de funktionshindrade. De menar att traditionen av att begränsa antalet lösningar som tilldelas gruppen handikappade bör förändras och att detta förutsätter ett annat bemötande från t.ex. personal, men utan att bortse från deras behov av stöd. Detta har enligt Svensson och Tideman lett till att allt fler handikappade personer inte längre accepterar den traditionella handikapprollen som bl.a. daglig verksamhet innebär och väljer att ställa sig helt, eller till viss del, utanför de omsorgsorganisationer som samhället tillhandahåller. Detta nya paradigm kräver enligt Svensson och Tideman ett empowermentperspektiv där människor med intellektuella funktionshinder får spela en aktiv roll i reformeringen av samhället (Svensson & Tideman, 2007).

4.2 Fruktbara Kollisioner

Per Anders Hillgren (2007), teknologiedoktor i interaktionsdesign på Malmös högskola, skriver i kapitlet *Fruktbara Kollisioner* i antologin om designforskning *Under ytan: En antologi om designforskning* om samarbetsprojektet KLIV (Kontinuerlig Lärande Inom Vården) mellan Intensivvårdsavdelningen (IVA) på

Universitetssjukhuset MAS och Interaktiva institutionen på Malmö Högskola. Hillgren och hans kollegor fick en förfrågan från IVA att hjälpa till med att utveckla ett IT-system för kompetensutveckling. Hillgren skriver att han kommer från en forskningsmiljö med tradition av Participatory Design. Detta förhållningssätt bygger på att man har ett nära samarbete med brukarna i designprocessen och kartläggningar av miljön. Hillgren menar att det därför föll sig naturligt att bygga projektet genom ett nära samarbete med personal på IVA.

Hillgren iakttog en muntlig tradition och informationsutbyte på avdelningen, vilket kom att mynna ut i en designprocess som byggde på en idé där personal filmar varandra när de utför olika arbetsuppgifter och på så sätt upprätthåller och utvecklar sin praxis. Hillgren skriver att resultatet skilde sig från vad personalen först hade tänkt sig, men att det kom att uppskattas mycket. Hillgren beskriver i sin text hur han och hans kollegor inledningsvis tillbringande mycket tid på sjukhuset för att skapa sig en bild av miljön och bygga upp ett förtroende parterna emellan. Hillgren menar att de aldrig hade som avsikt att exakt förstå hur verksamheten fungerade utan att deras intryck skulle generera i olika slags designutspel i deras miljö. Hillgren hade som avsikt att skapa olika generativa kollisioner, vilket innebär att olika grundförutsättningar möts, där dessa olika perspektiv förhoppningsvis kan utveckla relevanta och spännande designkoncept. Dessa intryck blev sedan utgångspunkten för den fortsatta dialogen med personalen som skedde genom ett flertal workshops. De lyfte då fram sina intryck och prövade sina idéer gentemot personalen. Workshop- tillfällena resulterade i att parterna gemensamt valde ut vilka idéer de skulle gå vidare med. Dessa idéer prövades sedan av personalen under ett arbetspass och successivt växte konceptet fram.

Hillgren anser att projektets kvalitet är sprunget ur ett nära samarbete parterna emellan och de fruktsamma kollisioner som ägt rum. Hillgren menar att ett samarbete inte behöver vara ett möte i fullständigt samförstånd, utan att genom att låta olika perspektiv och värderingar kollidera, kan nya aspekter tydliggöras och idéer ta form. Hillgren förespråkar att kollisionerna skall ske stegvis och föranledas av noggranna förberedelser. Han beskriver hur de efter varje kollision reflekterat kring hur de skall gå vidare med designprocessen. Hillgren anser att en lyckad samarbetsprocess inte enbart behöver leda till en utveckling av det redan existerande utan också kan leda till helt nya idéer eller lösningar. Han lyfter även fram vikten av att låta personalen vara delaktiga i designprocessen, då de stärker deras engagemang, och möjliggör fruktbara kollisioner (Hillgren, 2008).

4.3 Disabled by Design

Una Bennet (2002) beskriver i artikeln *Disabled by Design*, vilket är en förkortad version av hennes masteruppsats i Design Research for Disability, sitt försök att tillämpa en brukarcentrerad design- och forskningsmetod inom ett designprojekt riktat mot handikappade användare. Bennett för ett resonemang kring hur processen att designa för handikappade kan ses som ett sätt att flytta makten från designteamet till användarna. Processen att flytta makten till användarna liknar hon vid en empowermentprocess. Bennett menar också att genom att tillämpa en användarstyrd designmetodik med handikappade användare så utmanade hon sin egen roll som designer då hon inte längre kunde använda sig av sina designkunskaper på samma sätt som i ett vanligt projekt. Projektet fick istället ett

empowermentfokus där det blev viktigt att lyfta fram användarna och deras behov. Bennett menar att design på detta sätt kan bli en politisk fråga som utmanar gruppens utsatthet. Detta leder till att designern överger en del av sin objektivitet och deras yrkesutövande är inte längre opartisk. Det är då inte längre marknaden som styr vilka produkter eller lösningar som bör prioriteras, utan en moralisk ståndpunkt (Bennett, 2002).

4.4 Daglig verksamhet enligt LSS

I Socialtjänstens (2008) riksomfattande kartläggning *Daglig verksamhet enligt LSS* med syfte att ringa in både kvantitativa och kvalitativa aspekter av den dagliga verksamheten, framträder bilden av att det finns ett rikt utbud av aktiviteter inom daglig verksamhet. Trots detta påvisar rapporten svårigheter för kommunerna att i vissa fall finna verksamheter som passar varje enskild individ. Det som de dagliga verksamheterna upplever mest problematiskt är att forma en välfungerande grupp utifrån alla olika individers behov och önskemål. Mer arbetsrelaterade problem är främst förbundet med bristen på arbetsuppgifter och intressekonflikter mellan brukarnas behov och den utomstående kundens krav och önskemål. De framgångsfaktorer som verksamheterna lyfter fram i rapporten är vikten av en god grupsammansättning och en stabil personalgrupp.

Socialstyrelsens kartläggning visar att två tredjedelar av de dagliga verksamheterna under år 2006 haft gemensamma träffar där brukarna haft möjlighet till inflytande över verksamhetens innehåll och utformning. Vid en hearing med brukarna uppgav samtliga att de fick vara delaktiga i beslut och att de upplevde medbestämmande förutom i ekonomiska frågor där personal bestämde.

En stor uppgift inför framtiden, menar rapporten, är att tillgodose alla brukares olika behov och förutsättningar, oavsett funktionshinder, genom att vidareutveckla både innehållet och formerna för verksamheten (Socialstyrelsen, 2008).

4.5 User-Sensitive Inclusive Design

Alan F. Newell och Peter Gregor (2001; 2011), båda professorer emeritus på School of Computing vid University of Dundee, beskriver i sina artiklar *User-Sensitive Inclusive Design*. User-Sensitive Inclusive Design (USID) är ett förhållningssätt till designprocessen som utvecklats från bl.a. User-Centred- och Participatory Design. Newell och Gregors ambition är att presentera ett förhållningssätt till design som riktas mot designprojekt för människor med funktionsnedsättningar och andra utsatta grupper som t.ex. äldre personer där brukaren i hög grad involveras i designprocessen. Ett fundament är att designern under designprocessen skall utveckla en empati för den målgrupp hen designar för. Att skapa en relation till den grupp som designprojektet riktas mot är av stor betydelse då processen försvåras ytterligare av att gruppen människor med funktionsnedsättningar inte går att betrakta som en homogen grupp, utan snarare en grupp individer med väldigt olika behov. Newell och Gregor betonar särskilt svårigheterna att ta hänsyn till vidden av hela brukargruppens behov, svårigheten att generalisera och att hitta lösningar som passar samtliga.

Metoden innebär att designern involverar brukaren i skapandeprocessen. Genom att vara delaktig i skapandet anser Newell och Gregor att individen kan vara med och påverka i produktutvecklingen, och på så sätt är det möjligt att tillgodose individernas behov på ett bättre sätt. Newell och Gregor betonar dock att detta

förutsätter att designern utvecklar någon form av relation och förståelse för individerna, snarare än att se dem som ett abstrakt subjekt. Newell och Gregor menar att denna relation kan skapas på flera olika sätt. Om designern tidigt får möjlighet att presenterar sina idéer och projektdeltagarna har workshops med *ömsesidig inspiration* i fokus så brukar detta gynna designprojektet. Newell och Gregor menar också att *kliniker* som i sitt yrke har tät kontakt med brukargruppen också spelar en stor roll i designprocessen. Dessa bör involveras i designprocessen så tidigt som möjligt. Med *kliniker* avser Newell och Gregor professionella som jobbar tätt in på brukarna som t.ex. speciallärare i deras studie (Newell & Gregor, 2001; 2011).

4.6 Arbetsplatskultur, socialt stöd och arbetets mening

Per-Olof Larsson (2006), socionom och universitetsadjunkt på Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet skriver i sin avhandling *Arbetsplatskultur, socialt stöd och arbetets mening* om personer med en funktionsnedsättning och deras svårigheter och utmaningar i arbetet. Larsson redogör för vilka förutsättningar denna grupp har på en arbetsplats med fokus på bl.a. arbetets mening och värde samt hur dessa personer förhåller sig till varandra. Gruppen han riktar sig mot är personer som alla har samhällsstöd för att klara sitt arbete. Larsson menar att arbetet är betydande i flera bemärkelser. Arbetets inverkan på brukarnas vardagsliv och övriga aktiviteter menar Larsson är den största och mest avgörande skillnaden som daglig verksamhet tillför brukarna. Larsson betonar arbetets sociala betydelse för brukarna. Gemenskapen, tillhörigheten och att få en socialt accepterad roll menar Larsson är viktiga aspekter av arbetet. Forskningens resultat visar att brukarna genomgående tycker om sina arbeten. En orsak till detta menar Larsson, är att de finner sig i ett sammanhang där fokus inte läggs på deras funktionsnedsättning, vilket ökar möjligheten till att bemötas som alla andra. En viktig del i att ha ett arbete för personer med funktionsnedsättning, är att den stödjer brukarna på det sätt att det skapar struktur och rutiner, både i och utanför arbetet (Larsson, 2006).

5 Teori

Enligt Mannheim (2005) ger användningen av teoretiska analysverktyg i kvalitativa studier forskaren möjligheten att jämföra sin insamlade empiri med en redan existerande teoretisk ram. De valda teorierna bör väljas så att de kan öka förståelsen för ett visst problem. Mannheim anser att det finns fördelar med att välja teorier utifrån den tidigare forskningen kring kunskapsområdet hen undersöker för att på så sätt kunna utveckla kunskaperna inom ett problemområde (Mannheimer, 2005).

Vi valde tidigt i vår studie att använda oss av *empowerment* och *meningsfullhet enligt KASAM*. Vi fann dock att den tidigare forskningen inom vårt kunskapsområde inte använt sig av samma teoretiska ramverk som vi. Vi anser att vår studie på så sätt kan vara ett intressant tillskott till det fält vi valt att utforska. I detta kapitel kommer vi presentera våra valda teorier och de aspekter av teorierna vi valt att fokusera på.

5.1 Empowerment

Empowerment är ett komplext och mångfacetterat begrepp och används inom många olika professioner och på olika nivåer. Empowerment härstammar från den sociala aktiviströrelsen och de sociala proteströrelser som växte sig starka i USA på 1960-talet, men har även en stark koppling till de tankar kring självhjälp som spelade en viktig roll under 1970-talet (Starrin, 2000). Empowerment grundas på en positiv människosyn och har starka band till begrepp som demokrati och rättigheter (Larsson, 2002).

Starrin (2000) menar att empowerment är starkt sammankopplat med makt, det grundläggande behov som ger oss förmågan att kunna bestämma över våra egna liv. Detta innefattar makt både i individens subjektiva erfarenhet och i den objektiva verkligheten, alltså både till inre och yttre förhållanden. Starrin anser att makt handlar om att behovet att ha kontroll över ens egna liv, att ens röst blir hörd, att man blir respekterad och att det man säger har betydelse för sin egen situation (Starrin, 2000).

Starrin (1997) gör en jämförelse mellan den paternalistiska tankemodell och den empowermentorienterade tankemodellen. Den paternalistiska tankemodellen bygger på en över- och underordning vilket innebär att individer inte har förmågan att ta de beslut som bäst gynnar dem, utan att detta är frågor för experter eller professionella. Även om detta agerande kan vara i all välmening så blir ändå individen ett objekt som behöver tas om hand. Den empowermentorienterade tankemodellen däremot vill betrakta individen som ett subjekt, där istället stort fokus läggs på den enskildes situation och dess unika individuella egenskaper. Starrin menar också att den empowermentorienterade tankemodellen har ett synsätt kring subjektet som någon som vill och är kapabel att ändra sin situation och som förväntas vara deltagande och aktiva i sitt liv. Detta ökar individens oberoende och rättigheter men också individens egenansvar (Starrin, 1997).

Tengeland (2008) anser att några av de viktigaste aspekterna av empowerment är att stärka individens eller gruppens *kunskap* (självkänedom, medvetandeökning, kompetensutveckling eller kompetens), *hälsa* (självständighet, självförtroende,

självkompetens eller självkänsla) och *oberoende*. Vidare menar Tengeland att empowerment kan ses på två sätt. Antingen ser man empowerment som ett mål, där det är upp till individen eller gruppen att ta kontroll över tidigare nämnda aspekter. Alternativt kan man se empowerment som en process eller tillvägagångssätt där även de professionella i individens eller gruppens livsvärld kan spela en viktig roll.

Tengeland anser att professionella kan hjälpa individen eller gruppen att åstadkomma ökad empowerment genom att agera gentemot, eller i relation med, individen eller klienten för att stödja den. Detta gör den professionella genom att skapa möjligheter och omgivningar eller erbjuda sin professionella expertis för att individen eller gruppen skall kunna öka kunskap, hälsa eller oberoende. I agerande från den professionellas sida skall hen försöka minimera sin egen makt eller inflytande över individen eller gruppen när det kommer till mål- och problemformulering, beslutsfattande och agerande. Men Tengeland poängterar också att det i slutändan är upp till individen eller gruppen att i processen, i.a.f. till viss del, själv ta kontrollen över denna process. Tengeland anser att de professionella kring individen eller gruppen skall inta en roll som är mer lik en *kollaboratör* eller som en *processexpert*. De professionella skall hjälpa individen eller gruppen att skapa omgivningar, ett gott klimat eller situation där individen eller gruppen kan stärka sin egen ställning. (Tengeland, 2008).

Hansson (2005) menar att empowerment och stigma är sammanflätat och att en viktig del i ett empowermentbetonat arbetssätt innebär att beakta och reducera stigmatisering av utsatta individer eller grupper. En individ eller grupp som anser sig var stigmatiserad har ofta lägre självkänsla, upplever sig ha mindre kontroll över sitt liv och anammar en roll av oförmögenhet. Detta leder i sin tur till ett ökat beroende av de stödpersoner som finns kring individen eller gruppen. Hansson menar att stigmatisering kan betraktas som disempowerment och att en viktig beaktning i empowermentarbetet blir att förhålla sig till, och försöka motverka stigmatiserande effekter (Hansson, 2005).

5.2 Meningsfullhet enligt KASAM

KASAM – Känsla av sammanhang beskrivs av Aaron Antonovsky, professor i medicinsk sociolog, i boken *Hälsans Mysterium* (1991). Antonovsky menar att människan ständigt rör sig mellan två tillstånd, hälsa och ohälsa. Antonovsky skapade utifrån detta teorin KASAM vars utgångspunkt kortfattat innebär att fokus ligger på individens hälsa, det vill säga undersöka vad som leder till, och kan upprätthålla hälsa, snarare än att fokusera på vad som leder till ohälsa (Antonovsky, 1991). KASAM kan tillämpas på såväl individ-, grupp- och samhällsnivå och är något som är föränderligt under livets gång (Lindström, 1998).

Antonovsky (1991) beskriver att KASAM utgår från tre komponenter, *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. *Begriplighet* innebär att individen upplever att den kan möta ny information och nya utmaningar på ett strukturerat och förutsägbart sätt och på så sätt göra dem begripliga. *Hanterbarhet* innebär att individen upplever att individen, med hjälp av de resurser denne har till sitt förfogande, kan möta de krav och förväntningar som ställs på denne. Sådana resurser kan kontrolleras av individen själv eller människor i dennes närhet som

hen upplever att hen kan lita på, exempelvis familj, läkare eller släktingar. Den tredje komponenten, *meningsfullhet*, är den komponent vi valt att fokusera på i vår studie. Antonovsky menar att även om samtliga komponenter är viktiga så förefaller sig upplevelsen av meningsfullhet vara den mest betydelsefulla. Detta då de övriga komponenterna är beroende av att individen upplever dennes vardag och olika livsområden som meningsfulla. Exempel på sådana områden kan vara känslor, relationer eller en sysselsättning. Att uppfatta något som meningsfullt innebär att individen upplever att det existerar sådana områden i livet, där de utmaningar och krav som individen ställs inför känns värdefulla att lägga energi på och engagera sig i. Delaktighet och medverkande i processer inom de områden, som utgör och påverkar individens vardag, menar Antonovsky, är de viktigaste aspekter i upplevelsen av meningsfullhet (Antonovsky, 1991).

6 Metod

6.1 Metodologiskt angreppssätt

Vi valde en kvalitativ forskningsansats i vår studie. Den kvalitativa forskningen är intresserad av hur människor upplever och ser på sin verklighet utifrån individens egna ord och uttryck (Brinkmann & Kvale, 2009; Bryman, 2011; Larsson, 2005). Det är våra informanter syn och upplevelser vi valt att undersöka. Vi ansåg därför att en kvalitativ ansats var bäst lämpad för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar.

Användandet av en kvalitativ metod innebär också att begreppen som undersöks inte blir så orörliga, utan ger utrymme för tolkning hos den som skall beskriva dem (Bryman, 2011). Detta förhållningssätt ansåg vi passa vår studie då vi var intresserade av att undersöka hur våra informanter ser på begrepp som produkt, delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet. Vi tog oss an vår datainsamling med ett explorativt angreppssätt med ödmjukhet inför att studiens syfte och frågeställningar kunde avgränsas, fördjupas eller förändras under studiens gång. Patel och Tibelius (1987) menar att en explorativ ansats med fördel kan tillämpas då problemområdet inte är tillräckligt känt och forskaren vill få in en så bred empiri som möjligt.

Vi anser oss ha utgått från ett hermeneutiskt synsätt i vår studie. Enligt Sjöström (1994) innebär detta att forskaren söker ett budskap i det insamlade materialet så att forskaren kan skapa sig en förståelse för individen och hens intentioner i just hens unika sammanhang. Sjöström betonar vikten av att forskaren ifrågasätter och prövar sina egna tolkningar och att forskarens förståelse, eller förförståelse, tydligt skall tas i beaktande och redovisas (Sjöström, 1994). I tolkningsprocessen utgår forskaren utifrån den hermeneutiska cirkeln vilket innebär att delarna tolkas utifrån uppfattningen av helheten och helheten i sin tur påverkas av delarna, vilket kan leda till en djupare förståelse av meningen (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vår datainsamling har vi gjort genom fokusgrupper och semistrukturerade intervjuer. Vi kommer under rubrikerna fokusgrupper och semistrukturerade intervjuer ge en fördjupad bild av metodernas teoretiska utgångspunkt, urval och tillvägagångssätt.

6.2 Insamlingsmetod I: Fokusgrupper

6.2.1 Teori

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) började fokusgruppen som metod användas inom marknadsforskningen under 1950-talet för att undersöka konsumtionsmotiv och produktpreferenser, men började användas kring 1980-talet inom den akademiska samhällsforskningen. Fokusgruppens styrka är att dess nondirektiva form lämpar sig för att få fram en rik samling åsikter kring ämnet i fråga. Kvale och Brinkmann menar att fokusgruppen passar bra för studier av mer explorativ karaktär där dess öppna atmosfär ofta genererar mer spontana, expressiva och emotionella svar. Fokusgruppens syfte är inte att finna ett svar eller konsensus kring studiens frågor, utan att fånga in så många olika uppfattningar som möjligt (Kvale & Brinkmann, 2009). Bryman (2011) menar att en av fokusgruppens styrkor är dess förmåga att skapa en förståelse till varför informanterna tycker

som de gör då gruppdynamiken skapar en miljö där informanterna kan utforska varandras skäl, ställa följdfrågor, komma med kompletterande åsikter eller spinna vidare på något en annan informant har sagt (Bryman, 2011).

Vanligt är att fokusgruppen fokuserar på ett visst tema eller ämnesområde, det är därför viktigt att forskningsledaren kommer väl förberedd och vet på ett ungefär vad hen vill ha svar på (Bryman, 2011). Wibeck (2000) betonar betydelsen av att forskningsledaren, innan fokusgruppens genomförande, funderar igenom hur hen vill att fokusgruppen skall genomföras. Frågor som bör tas i beaktande är exempelvis om fokusgruppen skall ha en strukturerad eller ostrukturerad karaktär. Hur styrande eller deltagande moderatorn skall vara i intervjusituationen och om hen t.ex. skall ha en intervjuguide som underlag eller att moderatorn styr diskussionen om hen anser att gruppen har glidit iväg från studiens undersökningsområde. En annan viktig aspekt att ta i beaktande enligt Wibeck är hur många fokusgrupper som behöver genomföras. En rekommendation är att forskningsledaren bör genomföra tre fokusgrupper, eller så många som hen behöver för att känna att hen nått en teoretisk mättnad, d.v.s. när inget nytt uppkommer i grupperna (Wibeck, 2000). Bryman (2011) anser att sex till tio informanter är vanligt vid fokusgruppintervjuer, men att det inte finns några fasta gränser, utan att detta är upp till forskningsledaren att besluta. Enligt Wibeck (2000) påverkas moderatorns roll av om fokusgruppen har en ostrukturerad eller strukturerad karaktär. I en strukturerad fokusgrupp blir moderatorns roll mer lik en traditionell intervjuare, men i en ostrukturerad fokusgrupp lämnas mycket mer frihet till gruppen att styra diskussionen. Det som är gemensamt för de båda är dock att moderatorn skall vara en aktiv lyssnare, kunna svara neutralt på frågor och kunna vara flexibel i hur diskussionen faller ut. Oavsett vilken karaktär forskningsledarna väljer så är det viktigt att moderatorn håller i strukturen och startar fokusgruppen med en introduktion till studiens ämne och inleder diskussionen med en öppnande fråga (Wibeck, 2000).

Wibeck (2000) menar att dokumentation enklast görs via ljudinspelning då denna inspelningsmetod brukar uppfattas som minst påträngande för informanterna. Om man är fler än en forskningsledare kan man även låta en forskare agera observatör. Observatören kan underlätta för moderatorn genom att ta hand om praktiska uppgifter som att sköta inspelningen och föra anteckningar under fokusgruppen. Ett bra sätt att få användning av observatörens närvaro är att göra en debriefing där moderatorn kan få ta del av observatörens observationer (Wibeck, 2000).

6.2.2 Urval

Wibeck (2000) anser att användandet av målmedvetet urval genom *redan existerande listor* som urvalsstrategi är vanligt om forskningsledaren har en förutbestämt grupp som skall ingå i fokusgruppen (Wibeck, 2000). Då vi redan på förhand kände till vår målgrupp och hade fått tillgång deras slutna Facebook-grupp kändes detta som det bästa angreppssättet för vår studie.

Vi beslutade oss för att genomföra två fokusgrupper med HDK-studenterna med förhoppning om att få minst sex till tio informanter per fokusgrupp. Vi ansåg att två fokusgrupper borde räcka för vår studies storlek och den tidsram vi hade att förhålla oss till. Vi föredrog aningen större grupper då vi ville ge så många HDK-studenter som möjligt chansen att vara med i vår studie. Vi presenterade vår tanke

att genomföra fokusgrupper med studenterna vid vårt första möte på HDK. Vi kontaktade sedan studenterna via studenternas Facebook-grupp där vi bifogade en länk till ett externt anmälningsskema via Google Docs. Vi fick in tolv anmälningar och fördelade dessa till våra två tillfällen utefter deras egna angivna önskemål. Vid fördelningen eftersträvade vi en så jämn könsfördelning som möjligt. Innan varje fokusgrupp skickade vi ut ett introduktionsmail till varje deltagare med praktisk information samt vårt Samtyckes- och Informationsbrev (Bilaga I) som vi bad informanterna läsa igenom innan vi sågs för att sedan skriva under på plats vid fokusgrupperna.

6.2.3 Tillvägagångssätt

Vi beslutade oss för att ha två stycken moderatorer och en observatör under båda fokusgrupperna. Vi ansåg oss vara bekväma med denna uppsättning och vi ansåg att allas närvaro skulle underlätta transkriberingen samt resultat- och analysdiskussionen. Observatören ansvarade för inspelningen, att vi höll den avsedda tiden och antecknade inför vår debriefing i samband med pausen. De två moderatorerna hade på förhand delat upp intervjuguidens olika teman sinsemellan och vem som skulle hålla i introduktionen för att vara så tydliga som möjligt. Vi förberedde oss genom att skapa en temaguide (Bilaga II) där vi försökte täcka in studiens syfte och frågeställningar. Men vi hade ett fritt förhållningssätt till intervjuguiden och lät till viss del gruppen styra om de kom in på nya områden. Vi anser att våra fokusgrupper var av en semistrukturerad karaktär där vi kom förberedda med teman och en del frågeställningar, men där vi även lät gruppen ta ett stort ansvar för diskussionen.

Vid det första tillfället deltog åtta studenter. Vid andra tillfället dagen därpå kom dock bara två studenter. Vi beslutade i samråd med de två studenter som kom, att skjuta på det andra tillfället till nästkommande veckan. Vi skickade ut en ny inbjudan via Facebook-gruppen till det nya tillfället där vi fick åtta föransända studenter. Vid det tredje tillfället kom det fler studenter än de som hade anmält sig, totalt 13 stycken. Efter en snabb överläggning kring hur vi skulle hantera detta beslutade vi i samråd att ändå låta alla delta. Vi kände att de som hade kommit kände varandra väl och skulle därför inte påverkas negativt av gruppens storlek. Med facit i hand hade vi dock föredragit en mindre grupp då vi under diskussionens gång kände att några deltagare föll bort och inte deltog så aktivt som vi önskat. Vi noterade också att moderatörerna fick dra ett tyngre lass i att hålla igång diskussionen jämfört med den första lite mindre gruppen.

6.3 Insamlingsmetod II: Semistrukturerade intervjuer

6.3.1 Teori

Den kvalitativa intervjun försöker förstå världen utifrån informantens synvinkel och livsvärld. Den är med sin flexibilitet och sin ansats att lyfta fram informanternas egna uppfattningar och ståndpunkter ett användbart redskap för kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2009). Bryman (2011) skriver att inom ramen för den kvalitativa intervjun ryms den semistrukturerade intervjun. Bryman skriver att i den semistrukturerade intervjun använder sig forskaren av en intervjuguide innehållande ett antal i förhand bestämda teman eller frågor, som utgör ett stöd för intervjuerna. Det centrala i den semistrukturerade intervjun är att få fram informanternas egna upplevelser och synsätt. För att möjliggöra detta krävs

att forskaren har ett flexibelt förhållningssätt till intervjuguiden. Intervjuguiden blir ett användbart redskap då den hjälper till att bibehålla ett liknande fokus i samtliga intervjuer, vilket underlättar jämförelser av intervjusvaren i analysen. Bryman lyfter också fram några grundläggande kriterier i utformandet av en intervjuguide. Ett av dessa kriterier är att ha en viss ordning av de teman som forskaren vill undersöka och att dessa teman ger svar på de frågeställningar som ryms inom studien. Vidare skriver Bryman att intervjuaren bör anpassa språket så att det blir begripligt för informanten, att man inte skall ställa ledande frågor, samt fråga informanten om bakgrundsfakta för att sätta sig in i hans sammanhang. Bryman menar att praktiska detaljer som är viktiga att beakta i intervjusituationen är att forskaren har bekantat sig med informantens miljö och på så sätt skapa sig en ökad förståelse för informantens berättelser. För att möjliggöra en noggrann analys av intervjusvaren och för att fånga informanternas utsagor så detaljrikt som möjligt är det att föredra att spela in intervjuerna. Det är då extra viktigt att intervjun sker i en lugn miljö utan störningsmoment. En risk med att spela in intervjuerna är att informanten kan känna sig obekvämt över att det hen säger kommer att spelas in. Den semistrukturerade intervjun är att föredra om studien har ett förhållandevis tydligt fokus, om det är flera forskare inblandade i forskningsprocessen och om det ingår flera informanter i studien (Bryman, 2011). Framförallt de två sista av ovan nämnda aspekter stämmer väl överens med hur vår studie är utformad, vilket vi anser motiverar valet av att genomföra semistrukturerade intervjuer.

6.3.2 Urval

Kvalitativ forskning präglas alltid av ett selektivt urval av studieobjekt då det inte finns samma krav på generaliserbarhet och slumpmässighet som inom kvantitativa forskning (Svenning, 2003). Bryman (2011) menar att om forskaren väljer informanter utifrån att finna en överensstämmelse mellan hans forskningsfrågor och den grupp informanter som hen undersöker, så har hen gjort ett målinriktat urval. Vi använde i vår studie oss av ett målinriktat selektivt urval då vi har valt informanter som vi ansåg kunde hjälpa oss att besvara våra initiala forskningsfrågor. Vårt urval av brukare gjordes med hjälp av personalen på verksamheterna. Vi anser därför urvalet av brukarna vara ett bekvämlighetsurval. Om tillgängligheten till informanterna är begränsad och verksamheterna själva vill välja informanter betraktas detta som ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011). Att personalen valde ut informanter föll sig naturligt då de har en god kunskap om varje brukare.

Den första kontakten vi tog i vår studie var med områdeschefen för funktionshinderverksamheten i Norra Hisingen, som även är en av initiativtagarna bakom samarbetsprojektet. Detta för att få en övergripande bild av projektet och dess uppkomst. Vi valde sedan att genomföra studiebesök på två dagliga verksamheter, en DV2- och en DV3-verksamhet, för att få en förståelse för kontexten och för att etablera kontakter inför intervjuerna. Under studiebesöken tog vi kontakt med några ur personalen och kontaktuppgifter utbytes. Två ur personalen fick en förfrågan om att bli intervjuade, vilket de tackade ja till. Det var även personalen på dessa två verksamheter som frågade två brukare på respektive verksamhet om de ville medverka i vår studie. Kontakt med de två enhetscheferna togs via telefon.

6.3.3 Tillvägagångssätt

Studien innefattar totalt nio semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna gjordes utifrån en semistrukturerad intervjuguide som lämnade plats för följdfrågor. Vi använde en intervjuguide för de professionella (Bilaga III) och en för brukarna (Bilaga IV). Vi har i utformandet av intervjuguiderna försökt formulera teman och frågor som ringar in vårt undersökningsområde och som är begripliga för informanterna. Vi lade vikt vid att formulera enkla och konkreta frågor till brukarna, för att möjliggöra en så god intervjusituation som möjligt. Men vi upplevde detta som en stor utmaning.

Vi beslutade oss för att vid varje intervjutillfälle vara två intervjuare. Vi ansåg att om vi alla tre genomförde intervjuerna tillsammans skulle maktbalansen bli för ojämn och försvåra uppdelningen av våra intervjufrågor. För att göra intervjusituationerna så lika som möjligt har vi valt att ha samma intervju-konstellation vid samtliga intervjuer. Vi har innan varje intervju fördelat våra intervjufrågor sinsemellan för att få en så bra struktur på samtalet som möjligt.

Innan varje intervju skickade vi ut vårt Samtyckes- och informationsbrev (Bilaga I) för att informanterna skulle få en inblick i vårt undersökningsområde innan intervjutillfället. Detta ansåg vi vara viktigt ur ett etiskt perspektiv då informanterna informerades om studiens preliminära syfte och att deras svar skulle behandlas konfidentiellt. Vid varje intervjutillfälle försäkrade vi oss om att informanten hade läst Samtyckes- och informationsbrevet och vi gick gemensamt igenom brevet med informanten innan vi startade intervjun. Vi lät samtliga informanter välja plats för intervjun så att de skulle känna sig så bekväma som möjligt under intervjun. Samtliga informanter har önskade att vi genomförde intervjuerna på deras arbetsplatser. Detta anser vi gett oss fördelen att vi fick en inblick i den kontext som informanterna arbetar i.

Längden på intervjuerna med områdeschefen, de två enhetscheferna och personalen på daglig verksamhet var mellan 35 och 50 minuter långa. Intervjuerna med brukarna pågick mellan 20 och 30 minuter. Innan vi avslutade intervjuerna var vi noga med att fråga om det var någonting informanten ville tillägga. Alla informanter tillfrågades om de var bekväma med att vi spelade in intervjuerna. Två informanter kändes sig obekväma med detta, vilket innebar att vi valde att föra anteckningar istället.

6.4 Resultat- och analysförfarande

I analysförfarandet av vår empiri har vi använt oss av en abduktiv analysstrategi. Enligt Larsson (2005) innebär en abduktiv analysstrategi att forskaren använder sig av en kombination av induktiva- och deduktiva förhållningssätt. Abduktion innebär att forskaren analyserar materialet utifrån en induktiv analysstrategi med utgångspunkt ur informantens infallsvinkel där observationerna ligger grund för teoriskapande, men även utifrån en deduktiv metodstrategi där ett, eller flera, teoretiska perspektiv eller begrepp ligger till grund för teoriprövandet. Larsson menar att den abduktiva analysstrategin innebär att analysen kan växla mellan det empiriska materialet och de teoretiska perspektiven. Dessa perspektiv har i sin tur fått påverka varandra i analysen (Larsson, 2005).

Vi har valt att använda oss av intervjuцитat för att göra resultat- och analysdelen mer levande. Genom att använda intervjuцитat ges läsaren en inblick i det material som legat till grund för analysen och intervjuernas innehåll (Brinkmann & Kvale, 2009). Samtliga intervjuer transkriberade vi enligt en språknormerande transkriptionstyp där informanternas citat inte skrivits ut ordagrant utan på ett sådant sätt att de blir enklare att läsa. Exempelvis genom att ta bort pauser och spontant talspråk (Wibeck, 2000; Brinkmann & Kvale, 2009). Vi var intresserade av vad informanterna säger och inte på vilket sätt det sades.

Vi sökte inledningsvis igenom vårt transkriberade material upprepade gånger efter återkommande teman och subteman. Forskaren bör bl.a. leta efter likheter och skillnader informanterna emellan, återkommande begrepp och gruppsspecifika uttryck i empirin (Bryman, 2011). De teman vi lyckades urskilja låg till grund för de kärnteman vi bestämde oss för att använda i resultat- och analyspresentationen. Bryman (2011) lyfter fram svårigheter med denna typ av tematisering då kontexten kan gå förlorad i kort citatpresentation. Han menar också att det kan leda till en fragmentisering av informanternas budskap (Bryman, 2011). Vi ansåg dock att detta var det mest användbara och lättöverskådliga resultat- och analysförfarandet med tanke på vår empiriska bredd och tidsbegränsning. Vi valde att angripa varje frågeställning för sig och analyserat resultatet utifrån våra valda teorier och teoretiska begrepp samt tidigare forskning.

6.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

6.5.1 Validitet

Validitet handlar om studiens giltighet. Det vill säga att forskaren genom den valda metoden har undersökt det som ämnats undersöka (Thurén, 2007). Brinkmann och Kvale (2009) menar att forskarens utförandeskicklighet är avgörande för studiens validitet. Det innebär att kvaliteten på intervjuerna, valet av den språkliga stilen och hur man väljer att tolka empirin i översättningen från muntligt till skriftligt språk, d.v.s. transkriberingen, är aspekter som påverkar studiens validitet.

För att få en ökad kvalitet i intervjuerna, gick vi i efterhand igenom vår egen insats efter varje intervju och diskuterade vilka eventuella korrigeringar vi kunde göra inför nästkommande intervju. Detta kunde röra sig om att försöka vara tydligare och följa upp frågorna på ett bättre sätt. Vi valde att spela in samtliga intervjuer förutom två, något som var ett önskemål från informanterna. Detta gav oss möjligheten att återge detaljerade beskrivningar av informanternas uttalanden. Detta anser vi är något som bidrog till att validiteten ökade under studiens gång. Validiteten är något som skall ifrågasättas under hela processen och därmed genomsyra hela arbetet (Brinkmann & Kvale, 2009). Detta är något vi anser att vi gjort, exempelvis genom en gemensam reflektion som låg till grund till att vi valde att omstrukturera intervjuguiden samt göra mindre korrigeringar i vårt teoretiska ramverk, för att på ett bättre sätt analysera vår empiri.

Vid mindre studier med ett begränsat urval skall hög intern validitet eftersträvas (Larsson, 2005). Svenning (2003) beskriver att intern validitet grundar sig på om rätt mätinstrument används vid de tillfällen de skall användas och att forskaren ställer sina frågor till rätt typ av grupp för att få empiri som kan ligga till grund för

att besvara sina frågeställningar. I vår studie har vi använt oss av intervjuguiden som mätinstrument. I utformningen av intervjuguiderna har vi för att höja validiteten, valt att fokusera på att bygga våra frågor kring ett antal teman som skapades utifrån våra initiala frågeställningar. Förhoppningen var att i så hög grad som möjligt få en empiri som på ett bra och tydligt sätt kan analyseras utifrån vårt teoretiska ramverk och tidigare forskning.

6.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet bedömer studiens tillförlitlighet. Det vill säga att två undersökningar med samma syfte och metod skall visa samma resultat, förutsatt att populationen är densamma (Svenning, 2003). Det finns flera svårigheter i att fastställa en kvalitativ studies reliabilitet, då en kvalitativ studie ofta avser att beskriva ett visst fenomen, snarare än att göra någon direkt mätning (Larsson, 2005). Det var även ingången i vår studie då vi var intresserade av att undersöka våra informanternas syn och upplevelser, snarare än att kunna generalisera. Det finns flera svårigheter att beakta om hen vill diskutera den kvalitativa studiens reliabilitet. Det är bland annat inte möjligt att frysa den sociala miljö och dess sociala betingelser som är gällande vid studiens inledning (Bryman, 2011). Informanter kan både förhålla sig annorlunda till olika intervjuare och ändra uppfattning under intervjuens gång (Brinkmann & Kvale, 2009). Det finns även svårigheter kopplade till eventuella störningsmoment under intervjun som ljud och ljus eller att miljön för intervjun inte passar informanten, vilket är faktorer som således påverkar reliabiliteten (Svenning, 2003).

För att möta dessa utmaningar valde vi att vid intervjusituationerna vara samma intervjuare och ha samma rollfördelning i fokusgrupperna. Detta för att förutsättningarna för datainsamlingen skulle bli så likartade som möjligt. Innan intervjuerna var vi noga med att testa vår inspelningsutrustning för att undvika teknikstrul. Brinkmann och Kvale (2009) menar att för en läsare skall kunna bedöma tillförlitligheten i en studie så är det viktigt att forskaren är så transparent och öppen med hens metodiska tillvägagångssätt. Vi har strävat efter att på ett så öppet sätt som möjligt försöka beskriva de olika aspekterna av vårt metodiska tillvägagångssätt. Vi är medvetna om att reliabiliteten i vår studie kan ifrågasättas. I kvalitativ forskning utgör forskaren i sig ett mätinstrument och uttolkare av mening vid analysen av empirin (Larsson, 2005). Vi anser det svårt att bortse från vår subjektiva påverkan på vår studie. Vi tror att vår förförståelse och vilka vi är, påverkat vår studie i allt från följdfrågor till hur vi har angripit analysen och bearbetningen av vårt material.

6.5.3 Generaliserbarhet

I kvalitativa forskningsstudier används oftast ostrukturerade intervjuer och urvalet är endast ett fåtal personer från exempelvis en organisation. Detta gör möjligheten att göra någon generalisering till andra miljöer begränsad. Urvalet har inte heller genomförts på slumpmässiga grunder och kan därför inte representera resten av befolkningen (Bryman, 2011; Larsson, 2005).

Brinkmann och Kvale (2009) menar att det inte är möjligt att generalisera på det sätt att resultatet skall representera populationen. De menar vidare att det dock kan vara möjligt att resultatet kan visa på vad som kan ske i liknande situationer. Detta genom att analysera skillnader och likheter i resultaten av liknande studier

(Brinkmann & Kvale, 2009). Kvalitativ forskning kan även ge forskaren möjligheter att göra *lösa generaliseringar* som är kopplat till en viss kategori av människor. Vilket innebär att forskaren kan urskilja tendenser som kan gälla för en viss kategori människor eller fungera som exempel på identifierbara drag hos en grupp. Men också att urskilja en kategori av människors värderingar kring ett specifikt ämne (Wibeck, 2000; Bryman, 2011). Det är även möjligt att göra *naturalistiska generaliseringar*. Detta innebär att även om resultatet inte kan visa på formella förutsägelser om vad som kommer ske under vissa förhållanden, kan resultatet genom att forskaren verbaliserar den *tysta kunskapen* redogöra för hur saker och ting förhåller sig. Denna verbalisering av tyst kunskap kan därmed ligga till grund för vissa förväntningar om vad som kan ske under dessa specifika omständigheter (Brinkmann & Kvale, 2009).

Vår studie har ett litet urval som inte heller valts ut slumpmässigt. Det är inte heller möjligt att gruppen informanter vi valt, kan representera övriga brukare och personal på daglig verksamhet eller designstudenter i Sverige. Vår förhoppning och ambition är dock att resultatet från vår studie både skall kunna fungera som exempel på vilka utmaningar och lärdomar som kan uppstå i mötet mellan två olika professioner, samt vilka värden som uppfattas viktiga inom daglig verksamhet. Vi anser därför att man utifrån vårt resultat, styrkt av teoretiska samband och den tidigare forskning vi refererat till kan göra vissa naturalistiska generaliseringar.

6.6 Etiska överväganden

Vad gäller etiska överväganden i vår studie har vi haft som mål att ta hänsyn till individskyddskravet som innebär att individen inte löper risk för vare sig psykisk eller fysisk skada, kränkning eller förödmjukelse (Vetenskapsrådet, 2002). Vi tog även hänsyn till vilka konsekvenser vår datainsamling kunde få för våra informanter framöver. Vi har följt de fyra huvudsakliga forskningsetiska principer Vetenskapsrådet tagit fram gällande humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Dessa fyra principer är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet innebär att vi har som skyldighet att informera om att deltagandet är frivilligt och att informanten när som helst har rätt att avbryta sin medverkan. (Vetenskapsrådet, 2002) Vi valde att skicka ut ett Samtyckes- och informationsbrev (Bilaga I) till samtliga informanter. Detta för att delge studiens preliminära syfte, intervjuens längd samt vilka skyldigheter vi har gentemot dem som informanter, men även för att informanterna skulle ges möjlighet att förbereda eventuella frågor kring deras deltagande. Då många av brukarna har läs- och skrivsvårigheter bifogades både intervjuguide och preliminärt Samtyckes- och informationsbrev till personalen på de dagliga verksamheterna som istället fick läsa upp och förklara för informanten om intervjuens syfte och tillvägagångssätt.

Samtyckeskravet innebär att vi har som skyldighet att inhämta ett samtycke från informanten. Vi har tagit i beaktande att ytterligare försiktighet bör beaktas vad gäller informanter som har en problematik att ta till sig information om vad detta innebär (Vetenskapsrådet, 2002). Inför varje intervju och inför fokusgrupperna gick vi igenom vårt Samtyckes- och informationsbrev för att säkerställa att all

information förstås. Samtyckes- och informationsbrevet skrevs sedan under av samtliga informanter och samlades in av oss. Vid intervjuerna med brukarna valde vi till skillnad från tidigare att inhämta muntligt samtycke. Enligt Dalen (2007) kan det vara aktuellt att vid intervjuer med funktionsnedsatta inhämta samtycke från målsman, trots att informanten är över 15 år. I samråd med personal på de aktuella dagliga verksamheterna kom vi fram till att informanterna var kapabla att besluta om sitt deltagande på egen hand. Att inte respektera detta anser vi skulle inskränkt deras självbestämmanderätt.

Konfidentialitetskravet innebär att det insamlade materialet hålls ofrånkomligt från obehöriga. Vi har även som skyldighet att om informanten så önskar, i så stor utsträckning som möjligt göra dem oidentifierbara i studien. Detta innebär även att inga personuppgifter får lämnas till utomstående. Detta är av särskild vikt då det gäller individer eller grupper som anses som svaga eller utsatta i samhället (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har för att värna om våra informanter konfidentialitet valt att inte skriva ut våra informanternas och de dagliga verksamheternas namn. Vi har varit noga med att skydda materialet från utomstående.

Nyttjandekravet innebär att informationen inte får användas i något annat än vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har varit noga med att allt material från vår studie endast kommer användas i vår studie och inte för andra ändamål.

Vi har fört en diskussion oss emellan om möjliga etiska dilemman och kring maktaspekterna i intervjusituationen med brukarna. Vårt förhållningssätt och de metodologiska svårigheter som vi ansett ha uppstått är något vi reflekterat mycket över.

Wibeck (2000) menar att det ligger i moderatorns uppgift att blyga deltagare inte pressas. I våra fokusgrupper var vi därför noga med att det var upp till varje individ hur aktiva de önskade vara och att frågorna endast skulle *kastas ut* och inte riktas mot enskilda individer.

Vår studie kommer att presenteras innan samarbetsprojektet mellan HDK och daglig verksamhet är avslutat. Detta innebär att de olika professionernas åsikter och upplevelser kring projektet kommer presenteras i vår studie innan samarbetet är avslutat. Konsekvenserna av detta är något vi diskuterat sinsemellan.

6.7 Metodologiska reflektioner

Vi använde oss av två olika kvalitativa insamlingsmetoder och detta är något som vi tagit i beaktande i resultat- och analysförfarandet av vår studie. När vi arbetade med vår tematisering av vår empiri var detta något som vi reflekterade över då informanternas uttryckssätt och ordval kan påverkas av de olika intervju-situationerna.

En annan metodisk svårighet vi uppfattat och som även visade sig komplicera studien var intervjusituationerna med brukarna på de dagliga verksamheterna. Vi upplevde att språket blev en barriär då den intervjuguide vi utformat hade vissa brister. Larsson (2006) tar upp svårigheten med abstrakta frågor i intervju-situationer med individer med intellektuella funktionsnedsättningar. Forskaren bör

sträva efter så konkreta frågeställningar som möjligt. Våra frågor kring produkt och produktion visade sig i efterhand vara för svåra eller abstrakta, detta resulterade att vi fick gå vidare i intervjuerna utan att få frågorna besvarade. Vi beslutade oss därför att inte ta med brukarnas röster under *Frågeställning II*.

7 Resultat och analys

Vi har valt att presentera resultat- och analys i samma kapitel. Kapitlet är indelat efter studiens tre frågeställningar med separat analysdel med kopplingar till teori och tidigare forskning under varje resultatdel. Resultatdelarna presenteras utifrån de olika teman vi har identifierat i vår empiri. Vi har sammanfattat vår empiri med egna ord utifrån våra tolkningar och sedan exemplifierat med citat från våra informanter. Vi valde detta tillvägagångssätt då vi anser det vara det mest pedagogiska upplägget och att detta bidrar till en tydligare struktur som gör läsningen mer följsam.

Informanterna i vår studie består av; *en områdeschef, två enhetschefer, två habiliteringspedagoger* och *fyra brukare* från daglig verksamhet i Norra Hisingen som vi intervjuat samt de totalt *21 HDK-studenter* som var med på våra två fokusgrupper. Då vi i vår studie talar utifrån dessa grupper är det bara våra informanternas röster vi åsyftar och exempelvis inte alla brukare eller habiliteringspedagoger i Norra Hisingen. När vi skriver projektdeltagare är det samtliga informanter som ingår i vår studie som refereras till.

Vi har valt att utesluta informanternas namn, kön och ålder för att värna om deras anonymitet men även för att vi inte anser det tillföra resultat något att kunna särskilja olika informanter.

7.1 Frågeställning I

I den inledande frågeställningen ville vi dels undersöka vad projektdeltagarna upplevde att de kunde bidra med till i projektet, dels vilka utmaningar de ansåg existerade och vilka lärdomar de kunde dra av detta. Vi har valt att besvara frågan genom att lyfta följande teman; *Nya ögon och berikande möten, Utmaningen att möta olika behov, Kommunikationens betydelse, Tillgång till verksamheterna och brukarna, meningsfull design* och *Brukarnas upplevelser av samarbetsprojektet*.

Nya ögon och berikande möten

Personalen på daglig verksamhet uppger att en stor fördel med samarbetsprojektet är att HDK-studenterna kommer in med nya ögon och idéer och kan belysa aspekter av verksamheterna, samt finna områden med utvecklingspotential. Detta är något som genomsyrar svaren på alla nivåer, från områdeschef till habiliteringspedagoger.

Andra människor, andra yrkesgrupper, ser andra saker. Det är det vi vill få in också. – *Områdeschef*

Jag tycker att det är bra att man kopplar ihop olika områden, så att man inte bara blir i den lilla bubblan. Utan att man också kan se med andra ögon. [---] Jag tror att det gynnar, eller inte tror, jag vet, att det kommer att gynna personen, brukaren eller arbetstagaren i slutändan. – *Enhetschef*

Dom tillför massor av idéer. Hur dom skulle kunna se hur det skulle kunna vara. Vi ser det från två olika håll, alltså nya, unga fräscha tankar och idéer. Och det är ju bara att tacka och ta emot när man ser möjligheten. Speciellt

när man ser hur de jobbat med våra brukare. Dom har ju aldrig gjort något liknande. – *Habiliteringspedagog*

HDK-studenterna förde ett liknande resonemang kring vad de kunde tillföra verksamheterna. De anser att deras synsätt kan berika verksamheterna och hjälpa dem att se på verksamheten på ett nytt sätt.

Jag tror verkligen att det betyder jättemycket för dom att vi kommer in som en extern part från en annan verklighet och visar intresse och kommer in i deras verksamhet. – *HDK-student*

Vi hoppas att vi kan ge dom en liten nytändning, jag vet inte om det kan räknas som en lärdom eller inte, men att man kan göra så att dom på nytt ser sin verksamhet på ett annat sätt. På ett nytt sätt. – *HDK-student*

Majoriteten av våra informanter betonade att något som varit intressant i samarbetsprojektet är mötet mellan två olika professioner och de olika synsätt som det innebär. Flera av informanterna beskriver mötet som något av en kulturkrock. En kulturkrock som gav mersmak.

Jag tror ändå att varje möte människor emellan, eller de möten som man inte riktigt trodde skulle bli av, tror jag ändå berikar. Även våra arbetstagare på daglig verksamhet. – *Områdeschef*

Det blir som en kulturell krock. Fast på ett positivt sätt. Så fort vi kommer och ställer frågor börjar de se sin verksamhet på ett annat sätt. – *HDK-student*

Jag hoppas verkligen att man som blivande designer får möjlighet att komma in i liknande projekt, eller där väldigt olika yrkeskategorier möts, eller snarare yrkeskategorier som vanligtvis inte möts. Jag vet inte riktigt hur jag skall uttrycka det, men att det är fruktsamt. – *HDK-student*

Utmaningen att möta olika behov

HDK-studenterna betonade utmaningen att möta en så komplex grupp av människor med de stora variationer av funktionsnedsättningar och behov som ryms inom daglig verksamhet. De talar även om den stora skillnaden mellan de olika dagliga verksamheterna samt skillnaderna inom varje verksamhet.

Det är svårt att se daglig verksamhet som en enhet, de är så himla olika och det är så himla olika människor som är där och även om det är flera som har autism till exempel, så är de väldigt olika. – *HDK-student*

De menar att vikten av att göra en grundläggande kartläggning av verksamheten då blir än viktigare. Detta för att skapa sig en bild av verksamheten och de olika brukarbehoven. Utmaningen att inte kunna generalisera var ändå något som studenterna talade om som stimulerande och intressant. Att inte kunna generalisera och beakta brukarna som en enhetlig grupp gör också att flera tror att projekten kan komma att bli mer individriktat.

Jag tror det finns en längtan hos många av oss att man vill vara där, att uppleva och kanske gå in på ett mer individuellt plan liksom. Lära känna brukarna, sen får vi ju se i vilken mån det är möjligt. – *HDK-student*

Det känns också väldigt positivt att möta människor som inte är, som inte faller in under en grupp, där man inte kan generalisera. – *HDK-student*

Utmaningen att möta varje enskild individ är något som personalen på daglig verksamhet också lyfter fram. Vikten av ett arbetssätt med tydligt individfokus var något som diskuteras på alla verksamhetsnivåer. Cheferna talar om individuell planering och att det övergripande målet för insatsen daglig verksamhet är att få brukaren att växa som människa, utvecklas i sin egen takt och efter sin egen förmåga. De framhäver att utmaningen för verksamheterna ligger i att tillgodose varje brukares intresse och behov samt vikten av att ha metoder och verktyg för att möta varje enskild individ, oavsett funktionsnedsättning.

Det är vår utmaning, för här skall inte alla med en viss diagnos behöva gå till en viss verksamhet, utan verksamheten skall ha den här kompetensen att ta emot arbetstagaren efter dennes önskemål. – *Habiliteringspedagog*

Kommunikationens betydelse

Något som HDK-studenterna beskrev var hur utmanande och lärorik kommunikationen med verksamheterna varit. De upplevde att de har fått tampas med att kommunicera ut till verksamheterna vilken kunskap de besitter och vad de faktiskt kan erbjuda. En HDK-student ansåg att det var synd att de inte fått möjligheten att presentera sina arbetssätt för verksamheterna likt de verksamhetspresentationer som de dagliga verksamheterna hade i inledningen av projektet.

Jag tror att det skulle ge mer för både oss och dom om vi kan komma dit och kommunicera vad vår styrka verkligen är och vad vi kan erbjuda. – *HDK-student*

Jag har aldrig gett mig på, att få någon annan att förstå. Och då kan man tänka sig att i en sådan här situation då det är lite mer skarpt läge och jag skall faktiskt leverera någonting då kan det vara ganska viktigt att göra mig förstådd om vad jag faktiskt kan erbjuda. Och det känner jag är väldigt svårt. – *HDK-student*

HDK-studenterna upplevde även att det fanns svårigheter att verbalt kommunicera med vissa brukare. HDK-studenternas handledare (personalen på verksamheterna) blev därför desto viktigare för dem då de blev en viktig länk mellan HDK-studenterna och brukarna.

Det handlar om personer som man också har svårt att kommunicera med. Jag menar att det är svårt att kommunicera direkt med arbetstagarna, det går nästan inte. Då blir det ännu viktigare att man kan ha en god kommunikation med dom som jobbar närmast brukarna. – *HDK-student*

Jag tänker också att personalen representerar brukarna, som kanske inte alla gånger inte kan uttrycka sig själva. Jag antar i alla fall de kanske talar för brukarna. – *HDK-student*

Att kommunikationen ibland blir en stor utmaning i det dagliga arbetet och i projektet är något som även personalen lyfter fram.

Många tror att alla brukare förstår muntlig kommunikation mer än vad de gör. Det ser jag som ett utvecklingsområde. – *Enhetschef*

Tillgång till verksamheterna och brukarna

HDK-studenterna diskuterade sina begränsade möjligheter att få spendera tid på verksamheterna, både med både brukare och personal. Detta anser HDK-studenterna vara en nyckelfråga för att de skall kunna genomföra ett projekt som i slutändan kan komma brukarna till gagn.

Jag hade velat liksom vara med 8-17 varje dag på verksamheten i en eller två veckor. Då hade jag känt att nu vet jag vad det handlar om i någon bemärkelse. Men att komma dit och titta på, det ger så sjukt lite. Men samtidigt förstår man att det är helt orimligt att de skall ta emot 45 designstudenter som skall sitta och anteckna i varje hörn i deras lokaler. – *HDK-student*

HDK-studenterna menade att deras tillgång till brukarna, som de ville hjälpa med sin designkunskap, ofta var begränsad. De uttryckte en viss frustration över att inte få möjligheten att spendera den tid de ansåg sig behöva ute på verksamheterna. De upplevde, till viss del, att de inte fick den tillgång till brukarna som de önskade.

Jag tänker att det är lite svårt, just den här kommunikationen med brukarna, den är ju lite problematisk. På vissa ställen har vi ju inte ens fått träffa dom. På några ställen var vi tvungna att vara där redan innan dom öppnade för dagen, för att det skulle störa dom för mycket om vi kom när dom var där liksom. Då blir man ju helt distanserad till vilka dom är, man fick det lite beskrivet av personalen men. Så jag tänker att det har varit det svåra att prata med dom och får dom att beskriva hur dom ser på verksamheten. – *HDK-student*

HDK-studenterna uppvisade dock en förståelse för varför det kunde vara svårt för dem att få tillgång till verksamheterna i den utsträckning de önskade, men att det samtidigt hämmade deras möjlighet att hjälpa brukarna i projektet. De uttryckte också att de upplevde att personalen kände sig manade att ta hand om dem när de var på plats.

Att vara med utan att personalen skall ta hand om en. Då är det så att vi kan ta emot er på måndagar bara för de andra dagarna gör vi andra saker, fick vi höra. Det ju precis det som är min poäng att jag måste vara med när ni gör andra saker. Då får man kommunicera att jag inte vill ha en guidad tur, det är svårt att säga liksom. Jag vill vara en del liksom, inte en observerande del. – *HDK-student*

Men det blir ju väldigt slutna världar för de personerna som håller till där, de har de här behoven och det är svårt med en massa nya människor, de är ju måna om brukarna och hela organisationen. Men det kanske också är en del av varför det kanske lätt stagnerar. – *HDK-student*

Personalen såg inga svårigheter i att ha HDK-studenterna på plats. Dock beskrev en habiliteringspedagog att det finns aspekter kring sekretess som försvårar tillgängligheten då brukargruppen anses vara en utsatt grupp med särskilt skyddsbehov.

Det har ju med dom här processerna att göra, som t.ex. tystnadsplikt. Man får inte säga vad som helst och man får inte göra vad som helst. För att det är en utsatt grupp säger man. – *Habiliteringspedagog*

En av enhetscheferna upplevde en farhåga inför projektet att många nya personer ute på verksamheterna skulle kunna skapa oro bland brukarna. Men detta behövde nödvändigtvis inte vara något negativt, utan detta kunde ses som en nyttig utmaning för både personal och brukare.

För mycket studenter ute i verksamheten. Det har varit lite sådär, hur skall det gå då. [---] Det var den farhågan jag hade. Men samtidigt som jag också, ja, när jag fick det till mig att det har varit mycket folk kan jag tänka att det också är en utmaning, något nyttigt. – *Enhetschef*

En habiliteringspedagog framhäver att det är en lång process att för brukargruppen introducera att nya människor skall komma på besök. Samma informant hävdade att de måste ha god framförhållning och förbereda brukarna så att besökarna inte skapade oro i brukargruppen.

Det är en liten familj kan man säga. Det är väl inarbetat, så kommer den då en massa störningsmoment som gör att det stökar till. Det är väldigt känsligt. Det här med att förbereda nya situationer i anslutning till nya människor. Det är en process bara det. – *Habiliteringspedagog*

Brukarnas upplevelser av samarbetsprojektet

Alla brukare vi intervjuat känner till att HDK-studenterna har varit ute på verksamheterna. Ingen brukare uttrycker att det har varit något problem, något som har stört dem, eller något som de uppfattat som jobbigt. De har mest noterat deras närvaro och besvarat en del frågor.

Jo de har varit här. Ganska många som har varit här och pratat med oss. Frågat vad jag gör och så. – *Brukare*

De brukar komma ibland, komma och titta vad vi gör. – *Brukare*

Nä, de har mest varit och tagit bilder och tittat, sen har de frågat lite grann och sen gått. Så det har inte varit så mycket prat. – *Brukare*

Samtidigt verkar inte brukarna vara medvetna om vad HDK-studenterna gör på

verksamheterna eller anledningen till besöken. En av brukarna uppfattade det som att HDK-studenterna mestadels har kommunicerat med personalen.

De har inte sagt någonting. De har inte ens diskuterat någonting med någon. Jag tror att dom bara har pratat med personalen. Men vi får inte reda på någonting. Vi har ingen aning. – *Brukare*

Nej, jag vet inte vad dom gör. – *Brukare*

En av brukarna upplever att den lilla information han har fått har varit svår att förstå.

Vi är ju aldrig ute och ser vad de gör. Den informationen dom kommer med, den fattar man ju knappt något av. Jag vet inte hur man skall säga, men det är ju lite svårövertattat, vad de menar ibland. – *Brukare*

Hen uttrycker också att hen gärna hade besökt HDK-studenterna på deras skola för att få en förståelse för vad de gör.

Ja, det skulle vara lättömt att se vad dom hittar på. Ja, vad dom gör. För vi får ju ingen inblick i deras arbete. Dom är ju bara här och kollar till och skriver några papper. Sen vet vi ju inte vad som händer. – *Brukare*

Meningsfull design

HDK-studenterna beskriver hur deras upplevelser av daglig verksamhet har öppnat upp ett nytt framtida yrkesfält som de tidigare inte reflekterat över. Flertalet av HDK-studenterna var eniga om att designyrket försöka måste hitta nya arbetsområden och att detta projekt på så sätt varit meningsfullt och lärorikt för dem.

Jag tror att man börjat tänka mer på vår roll som designer, att det kanske inte bara handlar om att göra bilar. [---] Det är så mättat det behovet. Vi måste leta upp sådana här behov. De som har fallit utanför. – *HDK-student*

Under utbildningen har jag i alla fall känt mig väldigt vilsen och att det känns hopplöst att vara designer, det känns meningslöst, att man är en del av ett system där man producerar en massa produkter. Att man gör något som snarare stjälper än hjälper. Men det här har på något sätt öppnat upp för en annan syn på design som gör att den känns, att den verkligen kan vara meningsfull och att vi faktiskt har kunskap som kan förändra saker på ett större plan och att man inte bara är en kugge. – *HDK-student*

Några av studenterna reflekterar kring de utmaningar i samarbetsprojektet som de tidigare inte ställts inför. Att arbeta med en ny målgrupp och tillmötesgå andra behov än de som de vanligtvis försöker tillgodose lyfter många fram som den största utmaningen i projektet. Flertalet av studenterna betonar dock att utmaningen har varit stimulerande och lärorik.

Det känns som att det finns så himla mycket mer, och det känns också skönt och positivt att det finns andra arbetsuppgifter än den där bilen eller

elvispen. Att man kan designa ett system och det kan också vara ännu mer värt. Det öppnar upp ögonen väldigt mycket. – *HDK-student*

7.2 Analys I

I våra intervjuer med personalen, från områdeschef till habiliteringspedagoger samt HDK-studenterna utkristalliserades en väldigt positiv bild av mötet mellan två olika professioner och perspektiv som beskrivs under temat *Nya ögon och berikande möten*. Personalen på alla nivåer inom daglig verksamhet upplevde det som något positivt att HDK-studenterna har fått komma till de dagliga verksamheterna och fått möjligheten att tillföra sina kunskaper. Utmaningen som projektet innebär anser personalen och HDK-studenterna kommer att ge verksamheterna, brukarna och HDK-studenterna lärdomar för framtiden. Förutom att detta kan få verksamheterna att se på sin verksamhet ur nya synvinklar, så lyfter även personalen och HDK-studenterna upp den positiva kulturkrock som uppstod mellan HDK-studenterna och verksamheterna. Denna aspekt av ett designprojekt där två professioner möts är något som Hillgren (2007) lyfter upp i *Fruktbara kollisioner*. En av Hillgrens konklusioner av det designprojekt han var involverad i var att projektet gick ut på att skapa generativa kollisioner. Vilket innebär att olika grundförutsättningar möts och som förhoppningsvis kunde leda till ett spännande och utmanande designprojekt. Våra informanter uttryckte, likt Hillgren, att det inte enbart behöver innebära en utveckling av den redan existerande verksamheten utan att det kan leda till helt nya idéer. Vi tolkar detta som att personalen och HDK-studenterna har gått in i samarbetsprojektet med ett öppet sinne och varit mottagliga för varandras olika synsätt.

HDK-studenterna lyfter i *Utmaningen att möta olika behov* upp utmaningen att möta en så komplex brukargrupp som den inom daglig verksamhet där brukarnas olika behov och funktionsnedsättningar gör det näst intill omöjligt att göra några generaliseringar. En habiliteringspedagog tar även upp utmaningen av att tillgodose brukarnas individuella behov. Newell och Gregor (2001; 2011) lyfter i artiklarna *User-Sensitive Inclusive Design* svårigheten för en designer att i ett projekt riktat mot individer med funktionshinder inte kunna betrakta gruppen som en homogen grupp, utan att gruppen snarare bör betraktas som individer med olika behov. Detta faktum försvårar enligt Newell och Gregor möjligheterna att hitta lösningar som passar samtliga individer inom en brukargrupp. De menar att detta ställer högre krav på designern att skapa en relation byggd på empati och förståelse för den individ hen designar för. Ett antal HDK-studenter lyfter upp denna aspekt i designprocessen som en lärdom där de under projektets gång fokuserat på sitt designprojekt med stort individfokus där en noggrann kartläggning blir av stor vikt.

Under temat *Kommunikationens betydelse* berättar HDK-studenterna om utmaningen i att kommunicera till verksamheterna vilka kunskaper de besitter så att de kan skapa en förståelse för vad de kan erbjuda. De anser att de aldrig riktigt fått, eller tagit, chansen att förmedla detta till verksamheterna. Hillgren (2007) menar att användandet av workshops för att stärka kommunikationen mellan projektdeltagarna var en viktig komponent i det designprojekt han verkade. Detta är även något som Newell och Gregor (2001; 2011) diskuterar i sina artiklar. De använde sig av workshops med fokus på *ömsesidig inspiration* som ett verktyg för att öka förståelsen mellan deltagarna i designprocessen. Vi tolkar denna

kommunikationssvårighet utifrån Hillgrens (2007) och Newell och Gregors (2001; 2011) designprojekt som att om parterna fått mer tid till ett ömsesidigt kunskapsutbyte, så hade detta kunnat ge möjligheter till en fördjupad förståelse för vad projektet kan ge alla inblandade deltagare.

HDK-studenterna berättade att de i vissa fall upplevde svårigheter att verbalt kommunicera med brukarna och att habiliteringspedagogerna då blev en viktig länk mellan dem och brukarna. Newell och Gregor (2001; 2011) har genom sin erfarenhet av ett USID-förhållningssätt insett det viktiga i att involvera *kliniker* i designprojektet. Vi tolkar det som att habiliteringspedagogerna i vårt fall kan och bör involveras aktivt i designprojektet då habiliteringspedagogerna har en tät kontakt med brukarna och en redan etablerad relation. Habiliteringspedagogerna kan tillföra en viktig aspekt till samarbetsprojektet genom att vara denna efterfrågade kommunikationslänk.

Diskussionen ovan leder oss in på nästa tema *Tillgång till verksamheterna och brukarna*. Några HDK-studenter uttryckte en viss frustration över att inte ha fått möjlighet att tillbringa den tid de önskat på verksamheterna och interageras med brukarna och att de istället fått inta en mer observerande roll. Vi tolkar det som att dessa HDK-studenter upplevde de dagliga verksamheterna som slutna världar där det var svårt att få tillgång till de brukare som de hade förhoppningar om att samarbetsprojektet i slutändan skulle gynna. Personalen lyfte upp svårigheten att släppa in nya människor på de dagliga verksamheterna. En enhetschef tog upp oron för att för mycket nya människor skulle skapa en orolig stämning i brukargruppen, men att det samtidigt kan ses som en positiv utmaning. En habiliteringspedagog lyfte sekretessen som en annan försvårande omständighet som kan komplicera involveringen av HDK-studenterna. Detta tror vi kan försvåra för HDK-studenterna att skapa den empati och relation som Newell och Gregor (2001; 2011) anser vara ett viktigt fundament i ett brukarcentrerat förhållningssätt kring designprocessen.

Brukarna uttrycker under temat *Brukarnas upplevelser av samarbetsprojektet* att de är medvetna om att HDK-studenterna har varit på deras dagliga verksamheter, men upplever det som att HDK-studenterna mest har talat med personalen. Starrin (1997) menar att en empowermentorienterad tankemodell syftar till att brukaren skall betraktas som ett subjekt som vill och är kapabel att ändra sin situation och som förväntas vara deltagande och aktiv i sitt liv. Starrin menar att professionella, eller experter, runt brukarna i all välmening kan anse sig behöva ta hand om brukarna och, eller som i detta fall, skydda dem. Detta är även något som Bennett (2002) tar upp i *Disabled by Design* där hon upplevde att genom att involvera brukarna aktivt blir designprojektet en form av empowermentprocess i sig. Bortsett från det faktum att samarbetsprojektet inte ursprungligen var ett önskemål från brukarna, så uppfattar vi ändå att de brukare vi intervjuat varit positivt inställda till detta projekt. De anser inte att HDK-studenternas närvaro varit ett problem för dem och att de gärna hade blivit mer involverade. Detta uttrycker en brukare bl.a. genom att hen gärna skulle besöka HDK-studenterna för att förstå vad det är de skall hjälpa dem med.

Utifrån HDK-studenternas upplevelser av de dagliga verksamheterna som slutna världar tolkar vi det som att HDK-studenternas involvering, eller möten med

brukarna, kan vara en del i att minska den stigmatisering som Hansson (2005) anser drabba samhällets utsatta grupper, om än i liten skala. Hansson menar att stigmatisering kan ses som en form av disempowerment och att reducera gruppens eller individens stigmatisering är en viktig del inom empowerment. Om brukarnas involvering och egenansvar ökar i projektet kan de kanske på sikt minska behovet av stödpersoner i sin vardag. Men som vårt material pekar på är habiliteringspedagogernas roll av stor betydelse för att detta skall bli möjligt.

Brukarnas svar indikerar, som vi tidigare nämnt, att de inte känt sig aktivt deltagande i samarbetsprojektet. Antonovsky (1991) anser att för att en individ skall uppleva meningsfullhet enligt KASAM i det hen gör så måste känslan av delaktighet och medverkande i individens vardag vara högt. Vi tolkar detta som att om brukarna skulle kunna involveras mer, utefter deras individuella förmåga, så borde detta resultera i en högre meningsfullhet för brukarna i samarbetsprojektet.

Under temat *Meningsfull design* redogör HDK-studenterna för de lärdomar som projektet har gett dem. Det har öppnat upp ett framtida yrkesfält, de har även fått upp ögonen för att design kan hjälpa utsatta grupper i samhället och inte bara handla om att designa konsumtionsprodukter. Bennet (2002) menar att genom att designern utmanar sin egen roll som designer och använder sig av en mer användarstyrd designmetodik kan hen lyfta upp utsatta grupper och dess behov. Bennett menar att det i sin tur leder till att design kan bli en politisk fråga som kan utmana gruppens utsatthet. Designern arbetar då efter, som Bennett uttrycker det, en moralisk ståndpunkt mer än det som marknaden efterfrågar. Vi tolkar det som att det finns paralleller mellan Bennets argumentation kring design och empowerment och det HDK-studenterna uttrycker kring sin nya syn på designers möjligheter att finna nya arbetsområden bland nya samhällsgrupper.

7.3 Frågeställning II

Frågeställning två beskriver hur projektdeltagarna ser på produkten inom daglig verksamhet. Under denna frågeställning har vi däremot inte presenterat några svar från brukarna. Anledningen är att den empiri vi fick inte gick att applicera på vår frågeställning. Vi tror att detta kan bero på att frågorna var formulerade på ett för abstrakt sätt. Vi har utifrån vår empiri delat upp resultatet i denna frågeställning utifrån tre teman, vilka tar olika grepp på hur projektdeltagarna ser på produkten. Dessa teman är i tur och ordning; *Olika aspekter av produktens betydelser*, *Synliggöra brukarna genom den unika produkten* och *Helhetsperspektiv på produkten*.

Olika aspekter av produktens betydelser

Flera av HDK studenterna beskriver hur de upplevde att introduktionen till kursen och projektet fokuserade mycket på produktion av fysiska produkter. De bakomliggande processerna lyftes också fram, men de kände att detta var sekundärt. Då de kom ut till de dagliga verksamheterna var det inte produktion i den mening de tänkt sig som var i fokus.

När vi hade introduktion i det här projektet och han områdeschefen från daglig verksamhet och våra lärare var där, så var det ett väldigt fokus på den

här produkten. Att det skulle bli något fysiskt, som kom ut som dem skulle få göra och som skulle komma ut i den riktiga världen och det var som att den fysiska formen var det viktigaste. Fast när vi pratade var det så här att blir det bara ett arbete när det blir något fysiskt av det? – *HDK-student*

Istället för produktion lyfter HDK-studenterna fram andra värden som de sett på de dagliga verksamheterna, exempelvis att verksamheterna skapar sammanhang och identitet för individen. De anser att resultat av arbetet på de dagliga verksamheterna inte behöver vara en fysisk produkt, utan att det snarare kan vara mer abstrakta saker, som att bli mer självständig eller personlig utveckling.

Vikten av att klara sig själv. Att man arbetar med att man skall kunna göra saker själv och bli mer självständig. Det är det handlar om också. Det är jätteviktigt. – *HDK-student*

Och det är väl den diskussionen som föregick som känns väldigt viktigt, att arbete kan vara att, vi pratade väldigt mycket om att utveckla sig själv, dem jobbar väldigt mycket med det. De arbetar främst med sig själva. – *HDK-student*

HDK studenterna diskuterade utifrån de värden de betraktade som betydelsefulla inom daglig verksamhet. Hur produkten kan vara något mer än bara en fysisk produkt som kan säljas och utvecklas till något som skapar mervärde för brukarna. Ett exempel som lyftes fram, var om HDK-studenterna skulle hjälpa en verksamhet att skapa en odling som brukarna kunde ta ansvar för.

Jag tycker det är många begrepp som börjar vidga lite, alltså inte bara arbete, utan också produktion, att produktion inte handlar om att det blir en fysisk produkt, utan produktion kan ju handla om att producera meningsfullhet, så att säga. – *HDK-student*

Tanken finns nog kvar med produkt, men då är det snarare så vad är produkten och för vems skulle gör vi den? Eller så här att de har en produkt som skall säljas i butiken, men är det meningsfullt för brukarna? Eller så här vad är i sådant fall produkten och det har ju varit tal om det här med odlingen t.ex. Att produkten är någonting som går in i verksamheten igen. – *HDK-student*

HDK-studenterna resonerade även kring om produkten kan bli ett avslut för brukaren, en markör på att de genomgått en process som förhoppningsvis har varit stimulerande och utvecklande. Produkten blir då mer än ett föremål och kan ses som en berättelse för brukarens process fram till den färdiga produkten.

Jag tänker också att produkten kan på ett sätt, bära berättelsen av processen. Och att den kan bli viktigt, om man först fokuserar på processen kan det materiella bli viktigt för att det är resultatet av det som har hänt. – *HDK-student*

Det kanske skänker mer värde att kanske se en produkt, det är ju det som det brukar bli i arbeten. Då kanske det skänker jättemycket värde, även om vi

kanske inte fokuserar på produkten, men produkten blir en sekundärvinst på något sätt. – *HDK-student*

Denna aspekt av produkten lyfter även personalen upp som något de anser ger brukaren meningsfullhet och stolthet.

Det kan ju också vara resultatet av ett arbete. Så för vissa kan den ha en väldigt stor betydelse. – *Enhetschef*

Då kan jag ju, när jag pratar med han som har gjort produkten, se hur glad han blir. Nu spånar jag bara alltså. Då kan ju jag säga att det här ju jätteviktigt. Liksom vilken stolthet! – *Enhetschef*

Dom ser ju det blir gjort här från början till slut. Dom blir nöjda med det arbetet. – *Habiliteringspedagog*

Synliggöra brukarna genom den unika produkten

Områdeschefen diskuterar kring hur daglig verksamhet genom att producera unika och attraktiva produkter skulle kunna öka statusen för gruppen funktionsnedsatta.

Antingen gör vi miljoner tallrikar och de ser likadana ut. [...] Eller så gör vi fel på 100 tallrikar och då har vi 100 unika produkter [...] någonstans börjar det gå runt i huvudet på mig när jag då börjar komma in i daglig verksamhet. Vi är inte snabba och vi gör fel, men våra fel kan bli något unikt istället. [...] Kan vi göra snygga grejer som har en attraktivitet på marknaden, ökar också statusen för denna grupp. Min förhoppning är att vi lyckas ta fram några grejor som vi kan producera, som är lite unika och lite udda. Unika föremål. – *Områdeschef*

Även HDK studenterna diskuterar hur man genom att lyfta det unika i produkten skulle kunna synliggöra gruppen och höja brukarnas värde. De menar att processen bakom produkten borde lyftas fram och att man på så sätt återger produktens historia. Detta skulle kunna vara ett sätt att göra produkten mer attraktiv då köparen inte bara köper produkten endast för produktens skull, utan även för historien bakom den. En av HDK-studenterna jämför idén med IKEA som genom att presentera designern och historien bakom produkten fick en mer attraktiv och efterfrågad produkt.

Ja, bara på IKEA när man börjat sätta upp en bild på designern och en bakgrund. Helt plötsligt mycker mer attraktivt. Tänk om man kunde göra det. 'Den här har Kim gjort och det är hans livsverk'. – *HDK-student*

Jag tror att det som gör dem unika är att dom har, att det kan bli unika produkter. Jag tror att om man synliggör för processen bakom och mer fokuserar på att det är unikt. [...] 'Det här är en grej som Jan har gjort på det här sättet', man behöver inte skriva att han har autism, utan att han har gjort den för hand och han har tagit väldigt lång tid på sig. – *HDK-student*

Områdeschefen gör en liknande reflektion kring vad det skulle kunna innebära för daglig verksamhet och brukarna om de, genom att producera unika och attraktiva produkter fick möjlighet att synliggöras mer på marknaden.

Ja alltså, du får mer uppmärksamhet, [...] där man som brukare också får ett högre värde för att man blir offentlig. Jag menar, alla vill väl synas på något sätt och få positiv cred för det man gör. – *Områdeschef*

Helhetsperspektiv på produkten

Enhetscheferna framhäver att produktens meningsfullhet skulle öka ytterligare om brukarna på ett bättre sätt fick uppleva hela produktionsledet och se sin produkt i ett större sammanhang.

Brukarna får hänga med och leverera. Det är för mig liksom, wow, då får man ju helheten från början till slut. Det här blir meningsfullt. Det fyller en funktion. – *Enhetschef*

Nu öppnar vi ju vår affär och då kan det ju också vara lite spännande att det jag producerar här, det finns liksom en process och ett led, det här gör att det blir mer motiverande att göra en färdig produkt för att man kan följa hela kedjan. – *Enhetschef*

Även habiliteringspedagogerna är inne på ett liknande spår. De menar att genom att synliggöra hela processen, ökar värdet av produkten och meningsfullheten för brukarna. Genom att skapa en förståelse för vad de producerar och tydliggöra processen så blir brukarna delaktiga. Processen och synliggörandet av produkten spelar på så sätt en stor roll enligt habiliteringspedagogerna.

Vi pratade om att det skulle betyda ännu mera om man nu kanske kunde få följa med produkten ännu längre i kedjan. Som t.ex. de här betongrejnerna som vi har gjutit här, dom får kanske se att dem finns i affären och se att dem är till försäljning. Då är det ju mina varor, dom säljs, då är det ännu större än att jag har packat den här lådan. – *Habiliteringspedagog*

Det ger en helt annan syn. Nu är jag ett led i hela kedjan i produktionen. – *Habiliteringspedagog*

7.4 Analys II

Resultatet i temat *Olika aspekter av produktens betydelse* visar att HDK-studenterna upplever att de dagliga verksamheterna skapar fler värden än att bara producera produkter. De menar att resultatet inte bara behöver ligga i den färdiga fysiska produkten, utan att värden som exempelvis personlig utveckling och ökad självständighet.

Att stärka individen genom att öka hens *kunskap, hälsa* och *oberoende* är något som Tengeland (2008) menar är en av de viktigaste komponenterna i ett empowermentinriktat arbetssätt. I HDK-studenternas svar kan vi tolka att produkternas meningsfullhet för brukaren är något som de har reflekterat över och tagit i beaktande vid utformningen av deras projektidéer. Att använda sina

designkunskaper till att presentera produkter där fokus ligger på att brukaren i produktionen upplever att det de gör är betydelsefullt och något som utvecklar dem, tolkar vi som viktigt för HDK-studenterna. Detta anser vi ligger i linje med hur Tengeland (2008) beskriver att professionella med sin expertis kan stödja individen i att få ökad empowerment. Tengeland anser att de gör detta genom att erbjuda möjligheter och omgivningar som ger goda förutsättningar för att personen skall kunna öka sin *kunskap*, *hälsa*, och sitt *oberoende* och på så sätt stärka sin ställning (Tengeland, 2008).

Att produkten i sig är betydelsefull för brukarna är något som personalen på de dagliga verksamheterna beskriver. En enhetschef beskriver om att hen ser glädje och stolthet hos brukarna när de skapat en konkret produkt. En habiliteringspedagog beskriver att brukarna upplevs tillfreds när de får följa hela processen, från början till slut. Antonovsky (1991) beskriver att meningsfullhet uppnås genom att en individ känner att de utmaningar som hen ställs inför, är värdefulla att engagera sig i. Vi tolkar det, utifrån hur personalen beskriver hur de uppfattar brukarnas uttryck, som att produkten bidrar till att brukarna upplever en meningsfullhet i sitt arbete. HDK-studenterna och personalen talar om att den konkreta produkten kan bidra till en mängd positiva känslor, som vi utifrån Antonovskys (1991) definitioner, ger goda förutsättningar för upplevelsen av meningsfullhet. Vi tolkar det som att produkten och skapandet av denna således är viktiga verktyg i arbetet inom daglig verksamhet.

I temat *Synliggöra brukarna genom den unika produkten* diskuterar både personalen och HDK-studenterna kring hur produkten kan användas för att synliggöra gruppen människor som beviljats insatsen daglig verksamhet. Områdeschefen talar om hur unika produkter kan höja brukarnas status. HDK-studenterna diskuterar kring hur man genom att presentera arbetet som ligger bakom produkten och att det är något unikt, skulle få en mer attraktiv produkt. Hansson (2005) menar att en viktig del i ett empowermentbetonat arbetssätt är att minimera stigmatiseringen av utsatta grupper och individer, då stigmatisering ofta innebär lägre självkänsla. Att synliggöra gruppen och deras kunskaper för samhället och på så sätt höja statusen för brukargruppen, anser vi kan vara ett bra sätt att motverka stigmatiseringen av denna grupp, samtidigt som det ger goda förutsättningar för höjd självkänsla.

I temat *Helhetsperspektiv på produkten* diskuterar enhetscheferna och habiliteringspedagogerna hur produktens betydelse för brukaren skulle kunna öka genom att medvetandegöra hela processen där hen ser att produkten hen skapat fyller en funktion. Personalen menar att genom att öka förståelsen för processen blir brukarna mer involverade och delaktiga i det de gör. Vi tolkar detta som att personalen inte anser att endast produkten i sig har en stor betydelse. Utan att betydelsen även ligger i att skapa en ökad förståelse för varför hen gör produkten och vad den kommer att användas till. Att vara just delaktig och involverad i processer inom de områden som utgör individens vardag, menar Antonovsky (1991), är den viktigaste aspekten i upplevelsen av meningsfullhet. Vi kan genom både det empowerment- och meningsfullhetsperspektiv som beskrivits ovan se att förutsättningarna för att upplevelsen av meningsfullhet och kunskap ökar om man på ett framgångsrikt sätt skulle lyckas tydliggöra processen bakom produkten för brukarna.

7.5 Frågeställning III

Den tredje och sista frågeställningen gällande projektdeltagarnas syn på delaktighet och meningsfullhet inom daglig verksamhet delade vi upp i tre olika teman som vi namngav; *Vikten av det sociala umgänget, Brukarens röst och Händerna borta.*

Vikten av det sociala umgänget

Habiliteringspersonalen lyfter, med emfas, upp den sociala aspekten som en av daglig verksamhets viktigaste funktioner för att brukarna skall känna meningsfullhet. Att brukarna kan komma till sin arbetsplats och känna att de där har vänner både bland sina medarbetare men också hos personalen. Habiliteringspersonalen anser också att den dagliga verksamheten blir det sociala navet för brukarna, där de skall känna sig trygga och där det skall vara högt i tak.

Att dom känner att här är dom välkomna. Att dom känner att vi kan resonera och prata om allt. Dom skall känna att det här är mer än en familj än en stor arbetsplats där dom inte känner varandra. – *Habiliteringspedagog*

Det är som för dig och mig. [...] ‘Vad tycker jag är viktigt?’ Jo det är ju att ha bra och intressanta och utvecklande arbetsuppgifter. Och jag vill ha ett gott arbetsklimat. Jag vill ha goda medarbetare, mycket skratt och rassel som alla andra. Det finns ingen skillnad. – *Enhetschef*

Vi resonerar tillsammans kring deras problem. Man kan sitta här ute och prata om döden, livet, dom är oroliga inför vissa saker, sina sjukdomar, sina mediciner. Att lugna ner, sansa, få dom att känna att här är du trygg. [---] Du har ditt jobb här. – *Habiliteringspedagog*

Samtliga brukare beskriver att de trivs bra på sina respektive dagliga verksamheter. Brukarna lyfter fram att arbetskamraterna är det viktigaste för att de skall trivas. Att man kommer överens, har trevligt tillsammans och en trivsam arbetsmiljö blir då viktiga beståndsdelar.

Jag trivs för övrigt ganska bra här, för det är lugnt och sansat och inget bråk och grejer. – *Brukare*

Jag tycker om mina kollegor, personalen också. – *Brukare*

Jag gillar att dricka kaffe tillsammans, eller att åka ut på utflykter. – *Brukare*

Flertalet av brukarna kan inte nämna något som de anser är dåligt på sin dagliga verksamhet. En av brukarna framhäver dock att hen gärna vill ha lugn och ro för att kunna genomföra sina arbetsysslor.

Nä, det är bara det att de är gapiga och griniga, men på jobbet och så, att jobba med skruvar och sånt, det gillar jag. – *Brukare*

Nästan alla HDK-studenter tror att de dagliga verksamheterna spelar en betydande roll i brukarnas liv då de är en trygg plats i vardagen där de har en social

gemenskap och möjligheter att utvecklas. Men även att det är viktigt för brukarnas identitetsskapande.

Jag tänker att det är deras sociala bit, det är deras arbete. – *HDK-student*

Att ha en trygg plats som ändå är utmanande. – *HDK-student*

Det är på nått sätt deras yttre identitet, lite mer så. – *HDK-student*

Brukarens röst

Både enhetscheferna och habiliteringspedagogerna menar att en viktig del i deras arbete är att öka brukarna delaktighet på daglig verksamhet. En åtgärd är de arbetsplatsträffar som infört en gång i månaden. Syftet med dessa är att öka delaktigheten samt att ha en kontext där dialogen är i fokus. Tanken är att brukarna skall ges möjlighet att diskutera hur de upplever sin arbetssituation, komma med idéer om förbättringar och på så sätt vara med och styra sin dagliga verksamhet. Att brukarnas tillvaro på daglig verksamhet även skall eftersträva att ha arbetslika förhållanden är också en faktor personalen tagit hänsyn till i införandet av arbetsplatsträffar.

Personerna på arbetet har sina träffar minst en gång i månaden, och vi kallar det arbetsplatsträffar där de också skall vara delaktiga kring sin arbetssituation och komma med idéer och förslag. Sedan har vi personal som är med i denna process. Men kan de själva får de själva sköta mötet, annars har vi personal. – *Enhetschef*

Merparten av brukarna i vår studie, har ingen direkt åsikt om arbetsplatsträffarna. En av brukarna svarar på följande sätt på frågan om hur hen upplever arbetsplatsträffarna.

Vi skall visst ha ett imorgon, men då är jag borta. Klart bra på ett sätt, så man får veta vad vi skall göra. – *Brukare*

En annan brukare säger att hen inte brukar delta så aktivt utan endast lyssnar in slutresultatet.

Jag lägger mig inte i så mycket, jag bara lyssnar. – *Brukare*

Brukarna anser att det är personalen som i slutändan bestämmer på de dagliga verksamheterna. Men att de försöker ta besluten tillsammans.

Det är personalen som bestämmer, det gör i.a.f. inte jag. – *Brukare*

Nä, de brukar säga ibland, vad jag skall göra och så. – *Brukare*

Vi försöker bestämma lite allihop, så får vi se vad lagens långa arm till slut säger. – *Brukare*

Händerna borta

Vid båda fokusgruppstillfällena kom något upp till diskussion som en habiliteringspedagog berättade för dem när de besökte en av verksamheterna. Det var att personalen på verksamheten uppskattade att de gjorde 75 % av produkten brukarna gjorde 25 %. HDK-studenterna såg här en utvecklingspotential då de ansåg att verksamheterna istället borde fokusera på enklare produkter där brukarna var delaktigare i produktionen.

Han på verksamheten sa att brukarna kanske gör 25 % och han gör 75 %. Upplever man då verkligen som brukare att jag har gjort den och att det är jag som skall lyftas fram som den som har tillverkat. Det är ju också en svårighet. – *HDK-student*

Vi diskuterade om man kunde göra enklare saker som de kanske kan klara av, så kanske brukarna kan göra 75 % och personalen 25 %. – *HDK-student*

Habiliteringspedagogerna beskriver detta som en svårighet och något som de hela tiden måste vara medvetna om i arbetet med brukarna. Balansen mellan att brukaren skall få prova själv och utvecklas och att inse att ett moment är för svårt för brukaren.

Det får ta tid, det är meningen det. För att dom skall känna att dom är delaktiga. Vi skall inte ta över deras arbete. Men ibland måste man fråga: 'Gör det något om jag gör såhär?' Då svarar de 'Ja' eller 'Nej'. – *Habiliteringspedagog*

Det är den största utmaningen vi har, att 'plocka bort händerna' och inte gå dit och jobba för dom. – *Habiliteringspedagog*

7.6 Analys III

Under temat *Vikten av det sociala* betonar både personalen på samtliga nivåer och brukarna vikten av den sociala gemenskapen på de dagliga verksamheterna. Habiliteringspedagogerna och enhetscheferna understryker vikten av det sociala för att brukarna skall känna meningsfullhet. Brukarna bekräftar denna bild genom att lyfta fram arbetskamrater och en god stämning som de viktigaste faktorerna för att de skall trivas. HDK-studenterna är inne på en liknande linje då de tror att den dagliga verksamheten har en stor roll i brukarnas liv, där de har en trygg plats, social gemenskap samt möjligheter att utvecklas. Larsson (2006) betonar i sin avhandling *Arbetskultur, socialt stöd och arbetets mening* att det sociala har en stor betydelse för brukarna. Gemenskap, tillhörighet och att få en socialt accepterad roll menar han är viktiga aspekter av arbetet. Socialstyrelsens (2008) kartläggning *Daglig verksamhet enligt LSS* lyfter också fram en fungerande gruppammansättning som en av de viktigaste framgångsfaktorerna på de dagliga verksamheterna. Två av brukarna i vår undersökning nämner att de tycker det är viktigt att verksamheten präglas av lugn och ro och inga bråk.

En av habiliteringspedagogerna säger att det är viktigt att brukarna känner en trygghet och att de kan prata om allt. Utifrån Tengeland (2008) är det också upp till de professionella att hjälpa individen eller gruppen att skapa omgivningar med

ett gott klimat, eller situationer där individen eller gruppen kan stärka sin ställning. Svensson och Tideman (2007) iaktog i sin artikel *Motvärn, motståndskulturer och empowerment bland personer med intellektuella funktionshinder* hur brukarna var mer intresserade av att prata om sina liv och skapa starka interpersonella relationer, än att göra aktiviteter, då de själva tilläts styra det projekt som forskarna studerade. Utifrån Tengelands (2008), Svensson och Tideman (2007) samt Larssons (2006) resonemang anser vi att det framträder en samstämmig bild som lyfter fram vikten av de sociala aspekterna på daglig verksamhet, som ett av daglig verksamhets viktigaste fundament.

Under temat *Brukarnas röst* beskriver habiliteringspedagogerna och enhetscheferna arbetsplatsträffarnas roll för att öka brukarnas delaktighet. Vårt resultat visar att brukarna inte har mycket åsikter angående arbetsplatsträffarna. Habiliteringspedagogerna och enhetscheferna menar att arbetsplatsträffarna skall vara ett forum där brukarna kan komma med idéer om förbättringar och själva vara med och styra daglig verksamhet. Vi ser här en koppling till hur Tengeland (2008) anser att de professionella kan åstadkomma ökad empowerment genom att hjälpa gruppen eller individen att skapa möjligheter och omgivningar, där gruppen kan stärka sin ställning. Tengeland menar att de professionella skall erbjuda sin expertis, men att de i sitt agerande skall försöka minimera sitt inflytande, då det kommer till mål, beslutsfattande och agerande. Tengeland lyfter även fram att det i slutändan är upp till gruppen att i.a.f. till viss del själva ta kontroll över denna process.

I Socialstyrelsens (2006) kartläggning av daglig verksamhet visade resultatet att två tredjedelar av de dagliga verksamheterna hade arbetsplatsträffsliknande möten för brukarna. Brukarna uttrycker i kartläggningen att de upplever medbestämmande och delaktighet i beslut, förutom i ekonomiska frågor. Vi kan i vårt resultat utläsa att de dagliga verksamheter som är med i vår studie har implementerat arbetsplatsträffar. Brukarna i vår studie uttrycker dock att det i slutändan är personalen som bestämmer på daglig verksamhet, även om de till viss del verkar uppleva medbestämmande. Svensson och Tideman (2007) talar om en förändring de sett i projektet de studerat, som en tredje generationens handikappörelse. De funktionshindrade själva har där makten att utforma sina verksamheter istället för att de drivs för, eller tillsammans med, de funktionshindrade (Svensson & Tideman, 2007). Utifrån vårt resultat tolkar vi det som att detta perspektiv inte är förankrat i de dagliga verksamheterna, då brukarna beskriver det som att de tar beslut tillsammans, men att det är personalen som bestämmer i slutändan. Starrin (2000) beskriver att makt handlar om att ha kontroll över sitt liv, att ens röst blir hörd, att man blir respekterad och att det man säger har betydelse för sin egen situation. Vi tror att arbetsplatsträffar har förutsättningar att bli ett sådant forum. För att det skall förverkligas tror vi att det krävs att personalen ger mer makt till brukarna, samtidigt som brukarna själva måste ta ansvar i dessa processer. En brukare uttrycker att arbetsplatsträffarna kan vara bra då de får information om vad de skall göra.

HDK-studenterna diskuterar under temat *Hålla händerna borta* att en i habiliteringspedagog på daglig verksamhet sagt att brukarna gör 25 % av produkten, medan personalen gör 75 %. HDK-studenterna såg en utvecklingspotential i att verksamheterna skulle kunna fokusera på enklare produkter, så att

brukarna kunde bli delaktigare i tillverkningsprocessen. Habiliteringspedagogerna lyfter också svårigheten i denna balans att hitta arbetsuppgifter som är lagom utmanande för brukarna. Vi ser att detta resonemang har likheter med den jämförelse som Starrin (1997) gör mellan den paternalistiska tankemodellen och den empowermentorienterade tankemodellen. Den paternalistiska tankemodellen bygger på en över och under ordning och på ett omhändertagande av individen, där de professionella anses vara de som vet bäst. Den empowermentorienterade tankemodellen ses i motsats till detta perspektiv på individen som ett subjekt som förväntas vara deltagande och aktiv i sitt liv. Vi tror utifrån Starrins resonemang att ett sätt att stärka individens oberoende och ställning som ett eget subjekt, skulle kunna vara genom att ta fram produkter som involverar brukarna mer i processen. Det hade även legat mer i linje med den empowermentorienterade tankemodellen som Starrin beskriver. Personalen betonar att det är något de har i åtanke i sitt arbete och ser som en utmaning.

8 Slutdiskussion

I slutdiskussion har vi valt att till viss del frånga de teman som utgjorde grunden för vår resultat- och analysdel. Vi har försökt föra en friare diskussion kring det vi anser vara de mest intressanta fynden i vår studie. Vi har även försökt komma med tankar och idéer som kan vara intressanta i ett fortsatt samarbete mellan HDK och SDF Norra Hisingen eller andra liknande samarbetsprojekt.

Vi kan i vår studie utläsa att projektdeltagarna varit väldigt positiva till samarbetsprojektet. De anser att mötet, eller den kulturkrock, som projektet inneburit har varit väldigt givande för alla parter. Förhoppningarna har varit att daglig verksamhet skall få nya idéer och på så sätt utmana sättet de bedriver sina verksamheter på, men även att HDK-studenterna får möjlighet att pröva sina designkunskaper på ett nytt fält där det finns andra behov att tillgodose än vad de är vana vid. Vi tror det finns goda möjligheter att mötet mellan dessa två perspektiv kommer mynna ut i något spännande för alla parter. En aspekt av projektet som vi funnit central är frågan om kommunikation. Vi tror att kommunikationen ytterligare ställs på sin spets när det handlar om socialt arbete och när brukargruppen är komplex och har olika behov av stöd. Vi har under studiens gång stött på många olika frågor om vem projektet är för och hur deltagarna på bästa sätt kan kommunicera förväntningar, förhoppningar och vad de kan tillföra varandra. Brukarna själva uttrycker att de är osäkra på vad syftet med projektet är och att kommunikationen framförallt skett mellan personalen och HDK-studenterna. Vikten av att brukarna upplever delaktighet och meningsfullhet är något som både HDK-studenterna och personalen anser vara viktigt. Vi upplever att båda dessa aspekter skulle bejakas mer om brukarna på ett tydligare sätt blev involverade i samarbetsprojektet. Vår förhoppning är att brukarnas delaktighet kommer att öka längre fram i samarbetsprojektet. Vi anser dock att det hade varit fördelaktigt om de hade involverats i ett tidigare skede. Vi tror att kommunikationen som redskap blir än viktigare i detta avseende.

Vårt resultat pekar på att personalen på de dagliga verksamheterna har spelat en stor roll för att projektet skall vara möjligt att genomföra då de sedan tidigare har en god förståelse för, och relation till, brukarna. Något vi har reflekterat över är hur brukarna kan lyftas fram så att de mer direkt kan kommunicera med HDK-studenterna. Detta har även varit något som har varit ett önskemål från HDK-studenternas sida. Personalens roll blir på så sätt dubbel då de dels fungerar som den nödvändiga kommunikationslänken men också som en form av grindvakt. En tänkbar lösning på denna utmaning tror vi kan vara om man inom projektet arbetar mer med ömsesidig kommunikation. Vi tror att det skulle kunna genomföras genom exempelvis workshops mellan HDK-studenterna och personalen, men även mellan HDK-studenterna och brukarna. Detta är även något som vår tidigare forskning framhåvt som ett viktigt fundament i liknande samarbetsprojekt. Något som HDK-studenterna och brukarna har varit positiva till har varit att brukarna kan komma och besöka HDK-studenterna och se var, och hur, de jobbar. Vi tror att detta skulle kunna öka kunskapsutbytet men också vara ett viktigt verktyg för att stärka den empatiska kopplingen mellan HDK-studenter och brukare som vår forskning lyfter som viktiga aspekter. Vårt resultat visar att produkten och processen bakom produkten kan vara viktigt ur flera aspekter för brukarna. Processen bakom produkten kan fylla en funktion i att skapa meningsfullhet och delaktighet. Synliggörandet av produkten kan även bidra till

att lyfta fram brukargruppen inom daglig verksamhet. Vi anser därför att HDK är en intressant samarbetspartner, då de med sin expertis kring produkter kan hjälpa till att lyfta fram nya perspektiv på produkten och ta fram nya arbetssätt för daglig verksamhet. HDK-studenterna talade mycket om hur de vill designa produkter som möjliggör att brukarna själva kan göra en större del av produkten och på så sätt bli mer delaktiga. Ur ett empowermentperspektiv anser vi att detta kan hjälpa brukarna att öka sin kunskap, hälsa och oberoende, om än på lång sikt.

Förhoppningen från personalen på samtliga nivåer inom daglig verksamhet och även till viss del från HDK-studenterna har varit att genom att göra unika produkter synliggöra daglig verksamhet och individerna bakom produkterna. Vi tycker att detta är ett beaktansvärt angreppssätt. Men frågan vi ställer oss själva är om denna önskan även kommer från brukarnas sida? Vårt intryck från de brukare vi träffat under arbetet med vår studie har varit att de mer belyst vikten av att ha en fast punkt i sitt liv, en god social gemenskap och omväxlande arbetsuppgifter. Önskan om att producera produkter till andra har inte varit något som kom fram i våra intervjuer med brukarna, men det är svårt för oss att dra några långtgående slutsatser av detta. Flera HDK-studenter lyfter fram samarbetsprojektet som en unik möjlighet att komma in på ett nytt fält, där de fått upp ögonen för en ny arena för design att verka i. Detta anser vi vara intressant, och något som vi ser väldigt positivt på. På samma sätt som HDK-studenterna har funnit ett nytt fält, har vi tre som blivande socionomer också fått upp ögonen för vad design kan tillföra socialt arbete. Vi har fått en stark tro på *korsbefruktningar* mellan olika yrkeskategorier. Den positiva bild vi hade innan vi gick in i projektet har stärkts och vi hoppas att vi i vår framtida yrkesutövning får möjlighet att vara en del i många liknande projekt.

Något vi anser viktigt att belysa är att samarbetsprojektet mellan HDK och daglig verksamhet i SDF Norra Hisingen inte är över när vår studie är klar. Detta faktum har inneburit begränsningar i vår ansats. I efterhand anser vi att det kunde varit intressant om studien haft en mer utvärderande karaktär. Men då detta ej var möjligt inom ramen för vår uppsats valde vi en bredare ingång där vi valde att fokusera både på *mötet i projektet* mellan HDK och daglig verksamhet samt projektdeltagarnas syn på produkt, meningsfullhet och delaktighet undersöktes. Vi är medvetna om att denna ingång bidragit till ett omfångsrikt material och i efterhand har vi insett att vi med fördel skulle försökt avgränsa oss ytterligare. Vi tyckt därför att det hade varit spännande om det gjordes en uppföljande studie efter att projektet är genomfört för att se hur projektdeltagarna upplevde samarbetsprojektet och vilka idéer som gick att implementera i verksamheterna. Vi anser att vår studie kan vara en grund och ett användbart komplement till en uppföljande studie. Vår förhoppning är också att vår roll i projektet har kommit deltagarna till gagn och att vi har bidragit med vårt synsätt och kunskaper för att, om än i liten skala, väcka nya tankar hos projektdeltagarna.

9 Referenser

Ams.se. *Yrken A-Ö*. [http://www.ams.se / Startside / För arbets sökande / Yrke och framtid / Yrkesinformation / Yrken A-Ö](http://www.ams.se/Startsida/För_arbets sökande/Yrke_och_framtid/Yrkesinformation/Yrken_A-Ö) [2012-04-21]

Antonovsky, A. (1991): *Hälsans mysterium*. Natur & Kultur, Stockholm.

Bennett, U. (2002): Disabled by Design. *Disability & Society*, vol. 17, nr. 7, s. 809-823.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.

Bryman, A. (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö, Liber.

Fahlgren, M. (2012): *HDK-elever designar daglig verksamhet på Hisingen*. Vårt Göteborg [Blogg]. <http://www.vartgoteborg.se> [2012-02-10]

Goteborg.se, 1. *Daglig verksamhet: Norra Hisingen*. [http://www.goteborg.se / Start / Serviceguiden / Alla servicetyper / Norra Hisingen](http://www.goteborg.se/Start/Serviceguiden/Alla_servicetyper/Norra_Hisingen) [2012-04-20]

Goteborg.se, 2. *Daglig verksamhet i Norra Hisingen*. [http://www.goteborg.se / Start / SDF Norra Hisingen / Funktionsnedsättning i Norra Hisingen / Daglig Verksamhet I Norra Hisingen](http://www.goteborg.se/Start/SDF_Norra_Hisingen/Funktionsnedsättning_i_Norra_Hisingen/Daglig_Verksamhet_I_Norra_Hisingen) [2012-04-20]

Hansson, L. (2005): Empowerment och brukarinflytande. I: Brunt, D. & Hansson, L. (red.) *Att leva med psykiska funktionshinder - en livssituation och effektiva vård- och stödinsatser*. Studentlitteratur: Lund.

Hdk.gu.se, 1. *Design grundnivå*. [http://www.hdk.gu.se / Startside / Utbildningar / Design grundnivå](http://www.hdk.gu.se/Startsida/Utbildningar/Design_grundnivå) [2012-04-20]

Hdk.gu.se, 2. *Design grundnivå*. [http://www.hdk.gu.se / Startside / Utbildningar / Design grundnivå / Innehåll](http://www.hdk.gu.se/Startsida/Utbildningar/Design_grundnivå/Innehåll) [2012-04-20]

Heskett, J. (2006): *Design: en introduktion*. Stockholm: Raster.

Hillgren, P-A. (2007): *Fruktbara kollisioner*. I: Ilstedt, S. (2007) *Under ytan: en antologi om designforskning*. Stockholm: Raster.

Larsson, P-O. (2006): *Arbetsplatskultur, socialt stöd och arbetets mening*. Göteborgs Universitet. <http://hdl.handle.net/2077/9597>

Larsson, S. (2002): Empowerment och social ekonomi. I: Sjöberg, M. (red.) *Arbetsliv och funktionshinder*. Studentlitteratur, Lund.

Larsson, S. (2005): Kvalitativ metod – en introduktion. I: Larsson, S, Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund.

Lindström, B. (1998): Antonovsky och salutogenesen i den postmoderna folkhälsovetenskapen. I: Kumlin, T. (red.) *Känsla av sammanhang i Teori, Empiri och Kritik*. Forskningsnämnden, Stockholm.

Mannheimer, K. (2005): Några perspektiv på utvärdering av sociala program. I: Larsson, S, Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund.

Ne.se. *Svensk ordbok: Hen*. <http://www.ne.se / Startside / Svensk Ordbok / Hen> [2012-04-20]

Newell, A. F. & Gregor, P. (2001): User-Sensitive Inclusive Design. *JIM 2001 Interaction Homme/Machine & Assistance*, vol. 4/5/6 July, s. 18-20.

Newell, A. F. & Gregor, P. (2011): User-Sensitive Inclusive Design. *Universal Access in the Information Society*, vol. 10, nr. 3, s. 235-243.

Patel, R. & Tibelius, U. (1987): *Grundbok i forskningsmetodik*. Studentlitteratur, Lund.

Riksdagen.se. *Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade*. [http://www.riksdagen.se / Startside / Dokument & lagar / Lagar / Svensk författningssamling / Lag \(1993:387\) om stöd och service till vissa funktionshindrade](http://www.riksdagen.se / Startside / Dokument & lagar / Lagar / Svensk författningssamling / Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade) [2012-04-10]

Sjöström, U. (1994): Hemeneutik – att tolka utsagor och handlingar. I: Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur, Lund.

Socialstyrelsen.se, 1. *Socialstyrelsens termbank: funktionsnedsättning*. <http://www.socialstyrelsen.se / Startside / Terminologi / Termbank / Funktionsnedsättning> [2012-04-16]

Socialstyrelsen.se, 2. *Socialstyrelsens termbank: funktionshinder*. <http://www.socialstyrelsen.se / Startside / Terminologi / Termbank / Funktionshinder> [2012-04-21]

Socialstyrelsen (2008). *Daglig verksamhet enligt LSS – en kartläggning*. Socialstyrelsen, Stockholm. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2008/2008-131-22>

Socialstyrelsen (2012). *Personer med funktionsnedsättning – insatser enligt LSS år 2011*. Socialstyrelsen, Stockholm. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-3-34>

Svenning, C. (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz.

Svensson, O. & Tideman, M. (2007): Motvärn, motståndsidetitet och empowerment bland personer med intellektuella funktionshinder: tema: välfärd och välbefinnande. *Socialmedicinsk Tidsskrift*, vol. 3, s. 193-203.

Starrin, B. (1997): Empowerment som tankemodell. I: Forsberg, E. & Starrin, B. (red.) *Frigörande kraft – empowerment som modell I skola, omsorg och arbetsliv*. Gothia, Stockholm.

Starrin, B. (2000): Empowerment och funktionshinder. I: Brusén, P. & Hydén, L-C. (red.) *Ett liv som andra*. Studentlitteratur, Lund.

Svid.se, 1. *Designordlista: Produkt*. [http://www.svid.se / Startside / För designers / Vad design är / Designordlista / Produkt](http://www.svid.se/Startsida/För_designers/Vad_design_är/Designordlista/Produkt) [2012-04-05]

Svid.se, 2. *Designordlista: Design*. [http://www.svid.se / Startside / För designers / Vad design är / Designordlista / Design](http://www.svid.se/Startsida/För_designers/Vad_design_är/Designordlista/Design) [2012-04-05]

Tengeland, P-A. (2008): Empowerment: A Conceptual Discussion. *Health Care Anal*, vol, 16, s. 77-96.

Vetenskapsrådet. (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet, Stockholm.
http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Wibeck, V. (2000): *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Studentlitteratur, Lund.

10. Bilagor

10.1 Bilaga I: Samtyckes- och informationsbrev

Vi heter Sebastian Björk, Johan Wermelin och Erik Sandell och vi läser sjätte terminen på Socionomprogrammet på Göteborgs Universitet. Vi arbetar nu med vår C-uppsats kring samverkansprojektet mellan SDF Norra Hisingen och Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) i Göteborg. Genom att Ni ger samtycke till denna intervju kommer Ni att bli en del av vår empiri. Vi kommer även att använda oss av den information Ni delger som en del av vår resultat- och analysdel i studie. Er medverkan är av stor betydelse för genomförandet av vår studie.

Studiens syfte är att undersöka hur processen och produkten inom Daglig Verksamhet i SDF Norra Hisingen kan användas som underlag för att skapa delaktighet och sammanhang för brukarna. Vidare är studiens syfte att undersöka HDK-studenternas och personalen på Daglig Verksamhet syn på det tvärprofessionella samverkansprojektet mellan HDK och DV inom SDF Norra Hisingen. Vår studie kommer att se på hur enhetschefer, personalen på Daglig Verksamhet, brukarna och HDK-studenterna ser på dessa frågor.

I vår studie kommer vi att använda oss av två insamlingsmetoder. Vid alla intervjuer av enhetschefer, personal och brukarna på Daglig Verksamhet kommer vi använda oss av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Vidare kommer vi använda oss av kvalitativa fokusgrupper i vår insamling av empiri från studenterna från HDK.

Ditt deltagande är frivilligt och Ni kan välja att närsomhelst avbryta intervjun eller att inte besvara en specifik fråga. Skulle Ni efter intervjuens genomförande ångra er medverkan kan ni inom en tvåveckorsperiod välja att den information ni delgivit oss kommer att uteslutas ur studien. Samtliga intervjuer kommer att spelas in om samtycke ges. Det insamlade materialet kommer att hanteras konfidentiellt, vilket innebär att endast vi tre kommer att ta del av det obearbetade råmaterialet. I den presenterade studien så har ni möjligheten att vara anonym. Om Ni önskar kan Ni få ta del av sammanställningen innan vi lämnar in uppsatsen, på detta sätt kan ni godkänna det material ni delgivit.

Vår uppsats förväntas vara klar i slutet av april 2012 och kommer sedan att finnas tillgänglig på Göteborgs Universitets hemsida. Ni kan även få uppsatsen skickad till er om Ni önskar.

Har Ni några frågor eller synpunkter så kan Ni kontakta någon av oss eller vår handledare Pål Castell. Pål nås på telefon: <mobilnr> eller e-post: <e-post>

Stort tack för er medverkan!

.....
Informantens namnförtydligande

.....
Sebastian Björk, <mobilnr>

.....

.....
Johan Wermelin, <mobilnr>

.....
Erik Sandell, <mobilnr>

10.2 Bilaga II: Temaguide fokusgrupper

Introduktion

Vi räknar med att fokusgruppen kommer att ta max 1,5 h.

Går Ni med på att vi spelar in fokusgruppen?

Har Ni några frågor innan vi börjar?

Ni kommer att vara anonyma i uppsatsen och skulle det dyka upp några frågor eller något som är oklart är det bara att säga till.

Idag har vi tre teman med olika underfrågor som vi tänker skall ligga till grund för diskussionerna idag. Vi tänker oss ett så fritt samtal som möjligt och vi skall inte lägga oss i mer än att kanske kommer att fördjupa eller introducera någon ny fråga. Mr X kommer mer att finnas i bakgrunden, med Y och Z kommer att vara med delaktiga i diskussionerna. Vi skulle uppskatta om man talar en åt gången, då det kommer underlätta vår transkribering avsevärt.

Tema 1: Daglig Verksamhet

1. Hur ser er bild av Daglig Verksamhet ut nu när ni har varit ute på studiebesök?
2. Har den påverkats innan, efter studiebesök? Alt vad det som ni hade förväntat er?
3. Vilken funktion tror ni att Daglig Verksamhet fyller för brukarna? (identitet/integration)
4. Vad tror Ni, förutom själva arbetsuppgifterna, är betydelsefullt för brukarna på DV?

Tema 2: Process & produkt

1. Hur tänker Ni kring process och produkt som blivande designers? (inom Daglig Verksamhet)
2. Hur tänker ni att man kan använda processen och produkten för att skapa delaktighet och sammanhang för brukarna?
3. På vilket sätt tror ni att ni som designers, med ett helhetsperspektiv på process och produkt, kan bidra till Daglig Verksamhet?
4. Hur ser ni på de produkter som skapas på Daglig Verksamhet och de eventuellt kan utvecklas?
5. Vilka föreställningar har Ni om hur processen och produkten kan användas som underlag för att skapa delaktighet?

Tema 3: Tvärprofessionell samverkan

1. Vad har ni för tankar kring HDK-projektet?
2. Vad ser ni som er uppgift i projektet?
3. Vad för utmaningar/ hinder/Svårigheter i att genomföra ett projekt inom Daglig Verksamhet ser ni?
4. Hur skulle Ni beskriva era möjligheter att påverka projektet och dess utformning?
5. Hur ser Ni på tvärprofessionell samverkan, som det i projektet? (plus & minus)
6. Vad tror ni att Ni kan dra för lärdom av HDK-projektet?
7. Vad tror ni att Daglig Verksamhet kan dra för lärdom av HDK-projektet?

Slutfrågor

Är det något mer som Ni skulle vilja tillägga?

10.3 Bilaga III: Intervjuguide personal

Introduktion

Efter att ha gått igenom och skrivit på samyckte.

Vi räknar med att intervjun kommer att ta cirka 45min – 1 h.

Har Ni några frågor innan vi börjar?

Önskar Ni vara anonym i uppsatsen?

Introduktionsfrågor

1. Vilken är er position?
2. Kan Ni beskriva era arbetsuppgifter i korta drag?
3. Hur länge har Ni arbetat inom den här organisationen?
4. Kan Ni beskriva er verksamheten i korta drag?
5. Vilka aktiviteter erbjuder Daglig Verksamhet brukarna?
6. Hur skulle du beskriva verksamheten Daglig Verksamhets övergripande mål?

Delaktighet

1. Vad anser du vara delaktighet för brukarna på Daglig Verksamhet?
2. Hur arbetar Ni för att brukarna skall känna sig delaktiga när de är på daglig verksamhet?
3. Vilken betydelse anser Ni att delaktigheten i processerna har för brukarna?
4. Vilken betydelse tror Ni att själva produkten har för brukarna?
5. På vilket sätt tror du att produkten kan användas som underlag för att skapas delaktighet och sammanhang?
6. Vad tror Ni, förutom själva arbetsuppgifterna, är betydelsefullt för brukarna?
7. Vilken funktion tror du att Daglig Verksamhet fyller för brukarna?
(identitet/integration)
8. Varför tror Ni att brukarna väljer att utnyttja biståndet Daglig Verksamhet?
9. Upplever du att det finns ett motstånd bland de som har ett beslut om LSS att gå till Daglig Verksamhet?

Sammanhang

1. Hur arbetar ni för att göra processerna hanterbara för brukarna?
2. Hur skulle Ni beskriva processerna och produktens meningsfullhet för brukarna?
3. Hur arbetar Ni för att göra processerna begripliga för brukarna
4. På vilket sätt jobbar ni för att implementera nya metoder kring kommunikation och begriplighet?
5. Vilka beståndsdelar (exempelvis struktur/motivation/organisering/pedagogik) anser du vara av betydelse för att brukarna skall uppleva en meningsfullhet och trygghet på Daglig Verksamhet?
6. På vilket sätt anser du att man kan utveckla personalens arbete och tillvägagångssätt för att öka delaktigheten hos brukarna?

Samarbetsprojektet

1. Vad har Ni för förväntningar och önskemål på HDK-projektet?
2. Vad tror Ni att HDK-studenterna kan tillföra Daglig Verksamhet (brukare/personal)?
3. Hur skulle Ni beskriva dina möjligheter att påverka projektet och dess utformning?
4. Hur ser Ni på tvärprofessionell samverkan, som det i projektet? (plus & minus)
5. Vad tror ni att HDK eleverna kan dra för lärdomar av projektet?

Slutfrågor

Är det något mer som Ni skulle vilja tillägga?

Stort tack för ert deltagande!

10.4 Bilaga IV: Intervjuguide brukare

Introduktion

Efter att ha gått läst och skrivit på samyckte.

Vi räknar med att intervjun kommer att ta cirka 25 min.

Har Ni några frågor innan vi börjar?

Önskar Ni vara anonym i uppsatsen?

Frågor

1. Vad heter du?
2. Hur länge har du arbetat här?
3. Vilka arbetsuppgifter har du?
4. Kan du beskriva en dag på ditt arbete?
5. Varför vill du arbeta här?
6. Vad tycker du om din arbetsplats?
7. Vem är det som bestämmer här?
8. Får du bestämma vad du skall göra?
9. Vad är viktigt på ett arbete för att du skall trivas?
10. Har du gjort någon produkt här?
11. Vet du vad det är för produkter som produceras här?
12. Har ni arbetsplatsträffar?
13. Vad tycker du om dom?
14. Har du träffat HDK-studenterna?
15. Vet du vad HDK-studenterna skall göra hos er?
16. Har du några förväntningar/vad hoppas du dom kan hjälpa er med?
17. Vet du vad HDK-studenterna gör på sin skola?

Stort tack för ert deltagande!

10.5 Bilaga V: HDK:s projektbeskrivning

Introduktion

Begreppet arbete är tvetydigt. Å ena sidan pekar det på någonting som genomförs (en process), man arbetar med något. Å andra sidan kan resultatet av detta arbete var ett arbete (en produkt) i sig själv. Begreppet design är i den här bemärkelsen lika tvetydigt och kan växelvis förstås både som process och produkt.

Retrospektivt kan vi förstå den här tvetydigheten mot bakgrund av den industriella revolutionen och fenomen som arbetsdelning, specialisering, kapitalism och modernism. Samtidigt kan man i begreppen (arbete och design) ana ett slags för-industriell rest, föreställning eller begreppsighet om man så vill där process och produkt primärt inte uppfattades som ett binärt par utan snarare som två sidor av samma mynt.

Bakgrund

På "Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter" kan vi läsa att "Rätten till arbete innebär inte en ovillkorlig rätt till ett arbete, utan en skyldighet för staterna att vidta åtgärder som syftar till att avskaffa arbetslösheten." En av de här åtgärderna som syftar till att avskaffa arbetslösheten är "Daglig verksamhet" enligt LSS, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Här blir de vilka på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte förmår arbeta erbjudna handledd arbetsträning som ett led i att skapa och återskapa en del av de sociala aspekter och nätverk vilka de utan sjukdomar och funktionsnedsättningar upprätthåller och utvecklar just genom sitt arbete.

Här är resultatet av arbetet inte i första hand de produkter som produceras i och med arbetet utan det är snarare arbetsträningen i sig själv och effekterna av den, som läroprocess, som är den faktiska produkten. Och till skillnad ifrån många andra sammanhang är processen inte underordnad produktens marknadsvärde, process och produkt är inte bara jämbördiga och ömsesidiga, de är odelbara. Dessutom, då "produkten" inte är kommersiell men ändå fördelaktig ur ett välfärdsperspektiv i det avseendet att den syftar till att i så hög grad som möjligt föra "klienterna" in på eller nära in på arbetsmarknaden, erbjuder "Daglig verksamhet" en möjlighet att finna glädje och utmaningar arbete oberoende av dess kommersiella nytta, dvs arbete för arbetets skull.

Projekt

Utifrån ett designperspektiv är det här en unik möjlighet och sammanhang, där en produkts mening inte i första hand erhålls ifrån dess marknadsvärde, utan ifrån det värde processen producerar. Dessutom, och i kontrast till andra sammanhang, och kanske beroende på områdets sociala och terapeutiska undertoner, är det här i stort ett sammanhang vilket i låg grad dragit nytta av designers metoder, verktyg och processer just i avseende att utveckla mening och värde.

- *Kartlägg och skapa en förståelse av Daglig Verksamhet, Norra Hisingen.*
- *Utifrån er förståelse för kontexten, brukare och beställare formulera och genomför ett designprojekt som utmanar och utvecklar Daglig Verksamhet.*

• *ARBETE*

• *MENING*

• *PRODUKTION*

• *VÄRDE*

• *PROCESS*